БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылдан үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 НОЯБРЬ 29 СУББОТА № 235 (4205)

Өртээ 20 коп.

Бистиң ленинчи партиявыс ам кажангызындан артык быжыг болгаш бир демниг. Партия болза массаларны сырый каттыштырып, организастап турар болгаш оларны айыткан алыс сорулгаже эң шын оруктар-биле аппар чыдар.

(СЭКП XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринден)

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Бөгүн Кызыл хоорайның партия конференциязы болуп эртип турар. Ол болза партия хооркомунуң эрткен чылда кылган ажылын түүнээр болгаш чоокку үениң сорулгаларын тодаргайлаар.

Үлетпүрүүн, көдээ ажыл-агыйның болгаш культураның хөгжүлдезиниң талазы-биле областың мурнунда салдынган сорулгаларны күүседиринге, ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезиниң болгаш Коммунистиг партияны долгандыр мораль-политиктиг чангыс эй чорукту улам быжыглаарының хөгжүнге хоорайның партия организациязы биче өвес салыышкыннарлыг болган.

Партияның XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, СЭКП хооркому, партия эге организациялары бүдүрүлге программазын хуусаа бетинде күүседиринче чонну мобилизастаан. Хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелери СЭКП-ниң ам болур өөлчег чок XXI съездизинге аллар болдурган социалистиг чарышка каттышкаш, он бир айларның бүдүрүлге планын нинти продукция талазы-биле 108,4 хуу күүседткен. Эрткен чылдың ол үези-биле деннээрге үлетпүр продукциязы 25,7 хуу өскүлеиг болган. Үлетпүрүүн барааның продукциязы база-ла ажыр күүседтинген.

Хоорайның партия конференциязы бистиң партиявыстың болгаш бүгү совет улустуң амыдыралында кайгамчыктыг болуушкынуң—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизиниң болурунуң бүдүүзүнде эртип турар. СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайлары» деп илеткелиниң тезистерин партияларгa үндүргеи ажылчы чоннарның патриотчу болгаш чогаадыкчы инициативазын төрүттүндүрген. Маңза холбаштыр социалистиг чарыштың чаа-чаа эгелекчилери, хөй-хөй мурнакчылары илереп келгилээн. Область типографиязының, ыяш заводунуң, сельхозтрансты, № 2 чүк АТК-зының коллективтери хоорайның бүдүрүлгелериниң мурнакчылары болуп турарлар. Бүдүрүлгелерде мурнакчы ажылчыннар он-ону-биле өзүп келгилээн.

Ол болгаш өске-даа бүгү чедишкиннер хоорайның партия конференциязына демдеглеттинер. Ынчалза-даа СЭКП хооркомунуң, оон бюрозунуң, партия эге организацияларының организакчы болгаш кижизидикчи ажылдарында четпестер чок дээн ол эвес. Хоорайның аъш-чем комбинады четпес ажылдап келген. Ында үлетпүрүүн нинтидаа, барааның-даа продукциязы күүседтинмээн. Туйбу, сүт заводтарының, төп автосептелге мастерскаязының бүдүрүп үндүргүлээн продукциязы дыка чавыс шынарлыг болуп тургулаан. Үлетпүр черлериниң продукция бүдүрериниң ассортименталери четче күүсеттинмейн келген. Хоорайда чуртталга түдугларының темпизи ам-даа дыка оожум. СЭКП хооркому, оон бюрозу, секретарылары, хооркүүском үлетпүрге тодаргай удуртулганы чогуур деңнелге тургуспааның фактылар херечилеп турар.

Партия болгаш чазак совет кижилер дугайында, оларның материал-техниктиг деннелин улам бедидер, чуртталга-амыдыралын чаагайжыдар айтырыгны кезээде чугулалап келген болгаш амгы үеде ол талазы-биле кичээнгейни улам-на күштелдирген. Ынчангаш хоорайның коммунал ажыл-агыйының, садыгының, хөй-ниитиниң чемненлге черлериниң ажылын улам эжижидериниң айтырыгларына хоорайның партия конференциязы чогуур кичээнгейни салыр.

Хоорайның партия конференциязы—хоорайның партийжи амыдыралында политиктиг улуг болуушкун болур. Ол болза хоорайның ажыл-агый, культура тургузуушкунда чедишкиннерни улам быжыглаарының, четпестерни узуткаарының, партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарны чаа сөрулгаларның деннелинче улам бедик көдүрериниң лозунгузунуң адаа-биле эртер.

Партияның иштики демократиязын шыңгыы сагыышаан, конференция кол кичээнгейни коммунистерниң ажылга харыысалгазын, политиктиг өөредилгениң деннелин бедидериниче, хоорайның партия организациязының чон ортузунга организакчы болгаш кижизидикчи ажыл-чорудулгазын улам сайыргайжыдарынче, ону коммунизм тургузуушкунунуң чаа перспективтиг сорулгаларын чедишкиннинг шиитпирлээринче угландырар.

Хоорайның партия конференциязының делегаттары боттарының хүлээлгезин күүседип, бүдүрүлге болгаш албан черлериниң, партия эге организацияларының, СЭКП хооркомунуң, оон түс-түс киридистериниң ажылын ханызы-биле анализтеп, большевикчи шүгүмчүлдүн болгаш бот-шүгүмчүлдүн арагазы-биле четпестерниң база оларны узуткаарының дугайында, улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң перспективаларының база ону күүседиринге бар курлавырларын болгаш аргаларның дугайында саналарын бээрлер.

Конференция СЭКП-ниң ам болур XXI съездизиниң директиваларын чедишкиннинг күүседиринге, хоорайның ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң чоокку чеди чылда хөгжүлдезин тодаргайлаарынга, ону боттандырып эгелээринге партийжи ажылдың деннелин улам бедидиринге улуг рольу ойнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Соведин чыыдырар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң доктаадыры болза:

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки чыыжының ийиги сессиязын 1958 чылдың декабрь 22-де Москва хоорайга чыыллыгар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1958 чылдың ноябрь 26.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Эвилелдешкен республикаларның эргелерин улам калбаытыр болгаш совет садыгны хөгжүдер херекке оларның ролюн бедидер сорулга-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгения өзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумуу ССРЭ-ниң садыгының эвилел-республика министерствозун дүжүрген.

* * *

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң киирип келгенин өзугаар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумуу ССРЭ-ниң Тараа-продукт министерствозун дүжүрген болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тараа-продукт талазы-биле Күрүне комитедин тургускан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тараа-продукт талазы-биле Күрүне комитединиң даргазынга — ССРЭ-ниң министринге эш Л. Р. Корниец томуйлаттырган.

Чаа номнар

Тыва областың ном үндүрер черин В. И. Ленининиң чамдык чогаалдарын тыва дыл кырынга өскөн хөй тиражтыг кылдыр парлап үндүрген. Ында киирип турар чогаалдар болза: «Партияның массалар ортузунга ажылының дугайында», мында В. И. Ленининиң чогаалдарының 1917 чылдың апрельден 1921 чылдың сентябрьга чедир үелерин хаара тудуп турар улуг өвес кезээ киирип турар; бо ном Ленининиң Чогаалдарының 4-кү үндүрүлгезинин тайылбыр кезээниң материалдары-биле хандыртынган. База «Партияның чаңгыс эвчилиниң дугайында» деп ном, мында РКП(б)-ниң X съездизинге В. И. Ленининиң чугаалары киирип турар.

Партияның болгаш комсомолдуң политөөредилгезинге дузалаачы кылдыр В. Карпинскийниң «Коммунизм дугайында бесседалар» деп номун парлап үндүрген.

КОММУНИСТИГ КҮШ-АЖЫЛ ТИИЛЭЭР

СЭКП-ниң XXI съездизинге алдар кылдыр бүгү улустуң чарыжы калбарып турар

* * *

Коммунистиг күш-ажыл бригадаларының киржикчилериниң баштайгы слёду

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Коммунистиг күш-ажыл бригадалары деп бедик ат дээш социалистиг чарыш чуртта улам-на чырыткыландыр кыптыгып үүп турар. Ленинградтың аныяк чаартыкчылары база ол чарышта кирген.

Коммунистиг күш-ажыл бригадаларының киржикчилериниң баштайгы слёду ноябрь 25-те Таврич ортузунга болган. СЭКП область комитединиң бирги секретары И. В. Спиридонов слеттүң киржикчилериниң мурнунга чүве чугаалаан. Коммунистиг күш-ажыл бригадалары деп ат дээш Ленинградка чарыштын эгелекчизи болган металл заводунуң токары Михаил Ромашов сөс алган.

Бөгүн ленинградчы аныяктар өөрүшкүлүг медээни дыңнааннар — коммунистиг күш-ажыл бригадалары деп хүндүлүг аттарны аныяктарның алды бригадаларынга ВЛКСМ-ниң хоорай комитединиң бюрозу тывыскан деп, чаартыкчы чугаалаан. Ол коллективтериң арызында бистиң бригадавыс база бар. Алды айларның дургузунда күш-ажылдың бүдүрүкчүдүүн 28 хуу бедиткен бис. Ынчалзажок эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерибиле танышкаш, кылдынган түүл ам-даа эвээш-тир деп шиитпирлээн бис. Коммунизм тургузуушкунунуң дугайында чугаа чоруп турар болгай, ындыг болганда коммунистиг өзу-биле ажылдаар херек дээни олдур. Коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп ат дээш чарышты: тергиин эки ажылдаары, тергиин эки өөренири, амыдырал-чуртталгага тергиин эки болуру кылдыр билип турар бис. Коммунистиг күш-ажылдың бригадазы—кончуг бедик чорааар ат-дыр, ынчангаш бүгү күжүвүстү коммунизмни тургузарының улуг херээнге бээривисти, совет ажылчын ажының алдарлыг чаңчылдарын үргүлчүзээривисти болгаш көвүдеривисти таңгыраглаа тур бис.

Коммунизмни боттарының холдары-биле тудар кайгамчык улуг аажежик аныяктарның үлүг-хуузунга онаажып турар чорукту медереп билири-биле сорук кирген болгаш нинти херекке улам улуг ажыкты чедирер, коммунизм үезинин «амыдырал-чуртталгазынга болун белеткээр төлээде, моон ыңай бистер канчаар чурттаар болгаш ажылдаар ужурлуувустүң дугайын бодап турар бис деп «Красный выборжец» заводтуң коммунистиг күш-ажыл бригадазының бригадири Николай Воронин чугаалаан.

Киров заводунуң фасон-шуктулга цехинин комсомолчузу Николай Ерофеевтин, Володарский аттыг дазранылга фабриказының моторизи Нина Мальцеваның, Главленинградтудугунуң № 19 тудуг трезинин комсомол-аныяктар бригадазының бригадири Иван Курскийнин, Балтий заводунуң судолар эптекчилериниң бригадири Василий Смирновтуң чугааларын слеттүң киржикчилери чылыы-биле уткаан.

«Красный выборжец» заводтуң хоочун бүдүрүлгечизи, 30 чылдар мурнунда социалистиг чарыштың баштайгы керээзинге ат салган, демир кезикчилериниң бригадири чораан М. Е. Путин ажылчын ангының хоочун салгакчыларының өөмүнээзинден слеттүң киржикчилериге байыр чедирген. Москваның, Свердловскиниң болгаш Харьковтуң коммунистиг күш-ажыл бригадаларының кежигүннериниң радио дамчыштыр чедирген байырын слеттүң киржикчилери дыңнааннар. Оон соонда слеттүң адрезинге келген байыр чедиришкиннериниң сөстерлиг болгаш алдарлыг ажыл-херекке чаа-чаа чедишкиннерлиг болзун деп күзәшкиннерлиг хөй санныг радиограммаларны номчаан.

Коммунистиг күш-ажыл коллективтери деп ат дээш чарыштың чалбыыжын өскүдеринче Ленинградтың болгаш областың ажылчы чоннарын изин-биле кыйгырып турар кыйгырыгны слеттүң киржикчилери үндүрген.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединяе слеттүң киржикчилериниң байырлыг чагаазында чугаалап турары болза:

«Коммунистиг күш-ажыл бригадаларының киржикчилериниң хүрээлецин көвүдеп, бистерге Владимир Ильич Ленининиң чагаалы ышкаш, коммунистиг өзу-биле чурттаар, ажылдаар болгаш өөренир бис. Боттарыыстың бүгү күштеривисти, бүгү арга-мергежилдеривисти коммунистиг тургузуушкунунуң улуг херээнге, чеди чыл планың чедишкиннинг күүседиринге бээр бис».

Бисти сорук киирип турар

Партияның XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринден идип үндүрген сорулгаларны чедишкиннинг боттандырарының аргалары бистиң чуртувустуң бүгү колхозтарында бар. Бистиң Төрээн чуртувуска кайы хире тараа, эт, сүт болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа продуктулары хереглеттинер болдур, социалистиг көдээ ажыл-агый ол хирени бүдүрүп үндүрер хире шак ындыг бедик деңнелге четкен.

Бистиң сүт-бараан фермаыысты областа дээре фермаларның бирээзи деп санап турары шын. Партияның XX съездизи эрткенден бээр бистиң колхозта малдың продуктулуг чоруу болгаш көдээ ажыл-агый культураларының дүжүү дыка бедээн. Чижээлээрге, бистиң колхозувус 1956 чылда саар инек бүргүзүнден ортумаа-биле 1080 кг сүттү саап турган болза, бо чылдың он айларының дургузунда бистиң фермавыс инек бүргүзүнден 2020 кг сүттү саап алган. Ол кыска хуусаанның иштинде фермага сүт саалдазының ол хире дүрген көвүдээни болза малга быжыг чем-суурну белеткеп тургускаанында, чылыг, чырык кажаалар-биле ханыргаанында болгаш малдың уксаазын экижиткениде болур.

Кышкы үеде сүт саалдазын чайгы үениң деңнелинден кудулаттыс дээш ферманың саанчылары, каларчылары, быжаа алыракчылары болгаш өске-даа ажылдакчылары улуг күжениишкинни салып турар. Кышка бүгү белеткелдерни доосхан бис. Ферманың ажылдакчылары инек бүргүзүнге бо чылын 10 тонна силосту болгаш четчир санныг ситенни белеткеп алган.

1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының талазы-биле партияның XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин өөренип турган бистин саанчылар болгаш фермаың өскеда бүгү ажылчыннары чаа, солун чүүлдерни бодап тып, бедиткен хүлээлгелерни ап турар. Бо чылдың 10 айларының дургузунда саанчылардан Маады Бичин-уруг болуунга быжыглаан инек бүргүзүнден 2347 кг, А. П. Дюбина 2126 кг, Д. Р. Завьялова 2115 кг сүттү саап алган болгаш ажыл-агый чылының дургузунда 2500 кг сүттү саап алырын хүлээнип турарлар.

Чеди чыл планының контроль чурагайлары бисти эрес-маадырлыг күш-ажылче улам-на сорук киирип турар. Төрээн Коммунистиг партиявыстың XXI съездизинге аллар болдурган социалистиг чарышка киришкеш алган хүлээлгелерин бистиң фермаың ажылдакчылары күүседип шыдаарлар.

Д. ДОРОНИН,

Бин-Хем районунуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туран сүт-бараан фермазының эргелекчизи.

Партия активиниң хуралы

ЭРЗИН. (Телефон-биле). Эрзин районнуң партия активиниң хуралы СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң түүнелдериниң бала районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалашкан. Ол талазы-биле илеткелди партия райкомунуң секретары эш Ширап кылган.

СЭКП-ниң XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң «1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайлары» деп илеткелиниң тезистери чоннуң патриотчу инициативазын төрүттүнүргенин актив хуралының киржикчилерине илеткелчи чугаалаан. Бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң кайгамчык улуг перспективаларын амыдыралга боттандырарынче чоннуң күжүн мобилизастаарынга бодунуң салыышкыннарын районнуң партия организациязы база-ла киирер ужурлуг деп илеткелчи чугаалаан.

Маңза холбаштыр районнуң партия организациязының ажыл-агый, культура тургузуушкунунга удуртулгазынга чедишкиннерни база четпестерни хурал тодаргай чугаалажып көрген. Перспективтиг чаа сорулгалар чон ортузунга организакчы болгаш кижизидикчи ажылдарны улам күштелдирерин негеп турар. Эртип турар ажыл-агый чылының түүнелдерин өзугаар алырга, ажыл-агыйга партийжи удуртулганың практиказында улуг четпестер барын хурал айыткан.

Бо чылын районнуң 4 колхозтары тудуг планнарын күүсеттээн, кылдынган тудугларның шынары дыка чавыс. «Кызыл сылдыстан» өске колхозтар инек санынан сүт саалдазының планын күүсеттээн. Хойдан дүк кыргыырының планы «Чаа орук», «Мөрен» колхозтарда база-ла күүсеттинмээн. Малдың баш саны өспейн турар. Ылангыя «Мөрен» колхозта 900 ажыг хөй, «Чаа орукта»—700 ажыг хөй көрдүнген планга четпейн турар.

Ол бүгү болгаш өске-даа четпестерни дараазында ажыл-агый чылында болдурбазының хемчеглерин актив хуралы тодаргай чугаалашкан. Тайгаларда белеткеттинген тудуг ыяжын ажык черлерже үндүр сөөрттүрүп 1959 чылдың январь 20-ге чедир доозарын, а бо чылдың тудуг планнарын декабрьның бирги чартыында күүседирин, мал кыштагладыышкынын үлегерлиг чорударын хурал шиитпирлээн.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң документилерин илин-биле деткивишаан, а ону ажылчы чоннарның ортузунга ханызы-биле пропагандаларының хемчеглерин хурал тодаргайлаан.

Колхозчуларның чуртталга-амыдыралының байдалының база ону эжижидер хемчеглериниң дугайында «Мөрен» колхозтуң даргазы эш Айдын-оолдуң илеткелин бо хуралга чугаалажып көрген. Ол болгаш өске-даа колхозтарда амыдырал уламна чаагайжып, колхозчуларның культураны бедип турарын илеткелчи-даа, санал бергеннер-даа демдеглеп турганнар.

Ол талазы-биле четпестерни база илеткеткен. Ылангыя «Мөрен», «Чаа-орук», «Кызыл сылдыс» колхозтарда чуртталга бажыңнарының шынары эжижевейн турарын, бажыңнарның иштики херекселдери чегей, кудуктар чок, арыг-шевер эвес, бажыңнар чугайлаттынмаан фактыларны санал бергеннер шүгүмүүлеп тургулаан.

Амгы үеде районда ийи колхозтар столоваяларлыг, бир колхозта чаа столоваяны тудуп турар, ийи колхозтар аалчылар доктаар бажыңнарлыг. Чуртталга-амыдыралдың байдалын улам эжижидериниче угланган хемчеглерни шиитпирлип-биле алырын хурал айыткан. Хеп даарап, хлеб быжырып, бажың чугайлап билириниң бөлгүмперин, арыг-шевер чоруктуң комиссияларын бүгү колхозтарга тургузарын, культура дээш пахоттуң ийи чыл планын кылырын, ону амыдыралга боттандырарын хурал шиитпирлээн.

Күш-ажылчы улам сорук кирген

АРЫГ-БАЖЫ. (Телефон-биле). СЭКП Төп Комитединиң ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин совет кижилер чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турар. Улуг-Хем районда «Партияның XX съездизи» колхозтуң бүгү ажыл участоктарында танылыга хуралдары калбарган. Коммунистиг партия болгаш Совет чазак чоннуң амыдыралын улам чаагайжыдар талазы-биле улуг хемчеглерни ап турарын санал берген колхозчу бүргүзү үнелеп, аңаа каш дапкыр бедиткен күш-ажыл-биле харыылаарын илередип турган.

Колхозтуң тудуг бригадазының танылыга хуралынга эш Балчыйоол, бо чылын чуртталганың чаа 15 бажыңнары ажыллалга кирген, 160 уруглар өөренир школаның тудуу доозулган, ийи муң ажыг малга 4 кажаалларны немей кылган дугайын чугаалаан, бригаданың мурнундан тодаргай хүлээлгени алган. Амгы кылып турары 250 олуттуг клубтуң, ийиги чаа электри станциязының тудугларын съездиге уткуштур доозар, чаа чылдың тудугларынга 2000 кубометр ыяшты бүгүн белеткеп алыр.

Сүт-бараан фермаларынга болгаш хову ажылының бригадазынга ажыл-ишчи саналлар база улажып турган. Бирги хову бригадазының бригадири эш Ангакпаның чугаалааны болза:

— Бо чылын чаагай дүжүүтү өстүрүп, ажаан алган бис. Часкы хову ажылынга бүгү белеткелдерни СЭКП-ниң XXI съездизинің ажыттынар хүнүнге чедир доозар бис. Чайгы болгаш күскү чер аңдарылгазы хандыртынган, үрезинге 400 тонна тараазны белеткээн, ам оон үнүштүг шынарынче кичээнгейни салдынып турар.

Колхозтуң бүдүрүлге планында бо чылын инек бүргүзүнден 950 кг сүт саары көрдүнген, ону дыка хөй саанчылар ажыр күүсеткен. Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чеди чыл планының баштайгы 1959 чылында инектен ортумаа-биле 1200 кг сүттү саарын Ширимаа, Ыймы-Сүрүң болгаш өске-даа саанчылар саналынга илереткен.

Төрээн чурттуң херээ дээш

ЧАДААНА. («Шынның» корр.). Эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистери Төрээн чуртунуң күчүшдалы дээш чоргаарал-биле кижилериниң чүректерин улам-на долдуруп, Коммунистиг партия дээш каш дапкыр чүткүлдүг ажылдаарынче оларны сорук киирип турар. Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхозтуң ыяш белеткеп турар бригадазынга эш Барыканның чугаалааны болза:

— 1959—1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларын танышкаш, кижиниң ажыл-ишчи сеткил сагыжы хайнытып келир-дир. Чеди чыл школазынга 1200 кубометр оттулар ыяш белеткээр сорулгаысты 1500 кубометр чедиреринче бригаданың кежигүннерин кыйгырдым. Белеткеп-ле алзыыса, ону хереглээр чер хөй, артель бүдүрүлгезинге безин оон негелдезин улуг.

Бай-Тал сүт-бараан фермазының коллективинге саанчы эш Чылбак мында дээн:

— Бо чылын ноябрьның 1-ге чедир инек бүргүзүнден 1160 кг сүттү саптан мен-а келир чылын инектен 1500 кг сүттү саар мен.

Фермаың инек кадарчызы эш Сүтер-оол болгаш өске-даа малчыннар тодаргай хүлээлгелерни ап турган. Съездиниң ажыттынар хүнү чоокшулаан тудум-на, аңаа белектиг ужуражырынга совет улустуң күш-ажылчы шимчээшкини бүгү черлерде улам калбарып турар.

Аныяктар өөренип турарлар

Бай-Тайга районда «Малчын» колхозта комсомол комитеди комсомолчуларның болгаш аныяктарның хуралын чыгган, аңаа партияның XXI съездизинге эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин комсомол чырыдыышкынынга өөренирининиң дугайында айтырыгны чугаалашканнар.

Ам өөредилге эгелей берген. Ында 7 чыл школазының директору эш Донгак пропагандистен турар. Саанчылар Иргит, Чечен-Анай болгаш өскелер-даа тезистерни өөренмишаан, партияның XXI съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражырын хүлээнгеннер.

Агитаторлар чоннуң ортузунда

СЭКП-ниң Улуг-Хем райкому хоорайның агитаторларының чөвүлел хуралын эртирген. Анда СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация киридизинин эргелекчизи эш Парфеновтуң «Бүгү делегей байдалының дугайында» лекциязын хуралдың киржикчилери сонуургалбиле дыңнааннар.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери партияның XXI съездизинге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин чонга таныштырарының дугайында практиктиг хемчеглерни чугаалашканнар. Агитаторлар Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин таныштырар ажылды калбартып чоруда бергеннер.

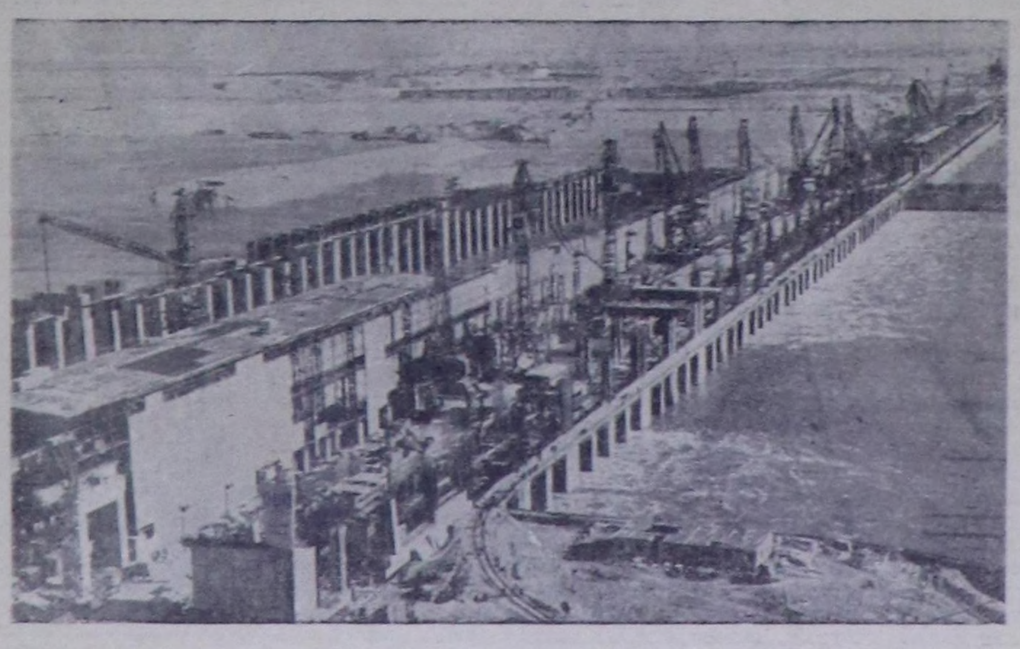

Чурукта: Волганың кырын дуглаанының соонда Сталинград ГЭС-тин тудуунуң ниити хевири.
Фото А. Маклецовтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Ажыл-агыйның кол адырынче кичээнгей салыр

(Сүт-Хөл районнуң партия конференциязындан)

Районнуң коммунистериниң конференциязынга отчёт илеткелди СЭКП райкомунуң секретары өш Намзың кылган. Бо чылын районнуң ажылчы чону күрүнеге эзт, сүт болгаш дүк садып дужаарының планнарын хуусаа бетинде күүсеткен. Мал чемнери белеткээриниң планнары күүсеттинген. Район бо чылын тараа культураларының нинти чыылдазының-даа, бир гектардан ортумак дүжүт алырынында-даа планнарын күүсеткен болгаш күрүнеге 1957 чылдагызындан 784 тонна хөй тараны саткан. Районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунда өске-даа чедишкиннер бар.

Конференцияның делегаттары ажыл-агыйга партийжи удуртулганың четпестерин узуткаарынче угланган шугумчүлелди калбарткан. Районнуң экономиказының кол алыры мал ажылы деп илеткелге-даа, санал-шугумчүлелге-даа чугаалап турары шын. Ынчалза-даа херек кырында чоруттунуп турар хемчеглер мал ажылының негелдезин ыракта хандырбайн турар. Район бо чылын хавандан өске чангыс-даа чүүн малдың баш санын өстүрериниң планын күүсетпөөн. Мал ажылындан нинти продуктулар алырының планнары ыракта чедир күүсеттинмөөн. Ортумаа-биле бир хойдан чүгле 1620 грамм дүк алдынган. Киров аттыг колхозта дүк кыргылдазы, сүт саап алыры өткен чылдагызындан кудулаан.

Мал ажылының продуктулуун бедидеринге таарымчалыг байдалдарны тургуспаан. Малдың уксаалыг шыварын кандыг угланышкынга чорудары, продуктулуун бедидеринге кандыг перспективтиг сорулгалар туруп турарыл деп айтырыгларны районнуң партия организациязы дидими-биле холга албайн, мал ажылын бөлүүн, өренгейлээр өзү-биле удуртурун үргүлчүлевишаан. Колхозтарда механизастаттынган чангыс-даа ферма чок. Малчыннарның амыдырал-чуртталгазын өкижидер, мурнакчыларын дуржулгазын нептередир болгаш өскедаа айтырыглар колдуунда сөс кырында болуп турар. Фермаларда болгаш кыштагларда мал кыштагладышкынынга белеткел кончуг четпес.

Бо дугайында делегаттар СЭКП райкомунуң болгаш районнуң өскедаа организацияларының удуртукчуларының адрестеринге чөптүг шугумчүлелдерни кылганнар. Делегат өш Самбыл-Норбунуң саналынга чугаалааны:—районнуң-даа, бистиң «Алдан Маадыр» колхозтуң-даа удуртукчулары малчыннар-биле тодаргай ажыл кылбайн турар. Кажа-хораан кандыг-дыр деп менден кым-даа айтырбаан. Ам доң хөржөң боптарын тур бис. 5 тонна сигеп кезер план алгаш, өлөөн хөй сигенни белеткедим. Ону кым-даа хемчөөп көрбөөн. Өске-даа малчыннарның кесбен сигенин хемчөөвөөн.

—Мал ажылының дугайында айтырыгны хуралдарга хөй удаа чугаалажып, өки хемчеглерни докталдарга бижип-ле турар, а күүселдези көзүлбес—деп, делегат өш Бичэ-оол чугаалаан. Ооң уламчылааны болза:—өнир чылгы конференцияга мал ажылының тускай өртемниглери малчыннарга шуут ажылдазын дөөн. Ам херек кырында олар район болгаш колхозтар тептериндe сууржувушаннар. Зоотехниктер, мал өмчилери малчыннарже ис баспас болганда олар чогум чүүү кылырыл деп чүвени билбес апарган мен. МТС директору өш Соловьев дүжүт ажаап алышкынының үезинде амыр-дыш чок ажылдап турааа-даа, мал ажылын шуут уттуп, чангыс талалап турар.

Сезоннуг ажылдар үезинде ажыл-агыйның өске адырларына хайгаарал салбайн баар. Ооң уламынан колхозтарда тудуг планнары күүсеттинмөөнин, ылангыя партияның болгаш өске хөй-нинти организацияларының политикжизидилгелиг ажылдарын ажыл-агый сорулгалары-биле шын дүүштүрбейн турарын делегаттар шугумчүлөөн. Колхозтарга барганда чүгле колхоз даргазын айтырар, ооң кайда барганын дилээр, чок болза дедир чаныптар, а анда партия, совет, комсомол организацияларының болгаш хөрөөженнер чөвүлелиниң ажылдакчылары-биле чугаалашпас, оларның ажылын сонуургавас, активти чыгбас, чонның ортузунга илеткелдерни, лекцияларны ховар кылып турар даш СЭКП райкомунуң секретарларының, райкүүсөомнуң даргаларының болгаш өске-даа ажылдакчыларның адрестеринге делегаттар чидиг шугумчүлелди кылып, ажылдың ындыг ооң мурнакчызы кымыл, кайы бригада, ферма, каларчы мурнап турарыл деп чүве билдинмес. Көргүзүг, хүндүлел самбыраларын чүгле кажан байырлалдар, митингилер таварыштыр чаартып турар—деп, өш Хуна уламчылап чугаалаан.

Колхозчуларның культурлуг болгаш амыдырал-чуртталга байдалын өкижидер хемчеглер дугайында СЭКП обкомунуң V пленумунуң докталдын колхозтарга боттандырар практиктиг хемчеглерже СЭКП райкому ам-даа кирбөөн. Харын чамдык фермаларның ажылдакчыларына болгаш малчыннарга четче таныштырбааның олар боттары бүзүрелип турар.

Үндүрген шинтпирлерниң күүселдезинин хынаалдазы дөөш демиселди СЭКП райкому кончуг кошкак чорутканын өш Найдың болгаш өске-даа делегаттар шугумчүлөөн. Райкомнуң бюрозу болдунуң шинтпирлөөн айтырыгларындан чүгле ийи айтырыгның күүселдезинин хынаалдазын кылган.

Улус өөредилгезин, кадык камгалалын, садыг ажылын, суд, шагдаа органнарын кошкак удуртуп турары дөөш партия райкомун болгаш райкүүскомну санал бергеннер шугумчүлөөннер. Хереглелдиң өргежок чугула барааннары садыгга чамдыкта үүктели бөөр, ылангыя кидис, брезент болгаш чуга демирбиле малчыннарны хандырбайн турар.

Аныяктарның ортузунда кижизидилге ажылы районда кошкак тургустунган. Партия өге организацияларының талазындан комсомол организацияларының ажылын четпес удуртуп турар. Ооң түүнелинде арагалаар, оорлаар, ылангыя биче хулиган херек үүлгедир чоруктарга таварышканнарның хөйү аныяктар болуп, ооң иштинде комсомолчулардаа бар болуп турарын делегаттар саналдарынга чугаалаан.

Бир-төө мал ажылдыг район болганда мал ажылының продуктулуун бедидеринге быжыг чем-суурну тургузары өргежок чугула. Моон соңгаар мал чемнери культураларны хөйү тарыырынче күүсөнгейни салза чогуур деп делегаттарның саналдарын конференция үүлдүг деп көрген.

Конференция өлчеглиг чаа сорулгаларны айытқан шинтпирни хүлөөп алган.

* * *

Конференциядан соңгуттурган райкомнуң пленуму СЭКП райкомунуң секретарларынга өштер А. Ш. Намзың, С. В. Лихтин, С. Х. Севен оларны соңгаан.

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг кедээ ажыл-агый өртелиниң саанчызы комсомолчу Ондар Чылбаан өткен он айлар иштинде аңаа быжыглаан 10 саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1105 килограмм сүттү саап алган.

Чурукта: саанчы Ондар Чылбаан. Фотозу О. Дарыманыы.

ЧАА-ХӨЛ МТС-ТЕ

Машина-трактор станциязы тракторларның, кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезинче ноябрьның 3-те кирген. Барык-ла ийи недельде 10 трактор аңдазыннарын, тараа чаштырар 6 машинаны, 8 лущильникти, «ЗИГ-ЗАГ» деп илиирлерни 92-ни, 15 прицептерни септөөннер.

Дөрткү трактор бригадазы (бригадири өш Савченко), бирги трактор бригадазы (бригадири өш Чылбак) септелгениң темпизин дүргедеп, өскелерден дөөре ажылдап турар. Трактористер өштер Торлук, Соболов, Дадылаа болгаш оон-даа өскелер септелгеде мурнакчы ажылдап турар. СЭКП-ниң XXI съездизинге күш-ажылчы чедишкиннер-биле үжуражыр дөөш механизаторлар социалистиг хүлөөлелерни алган.

Н. ЛОПСАН.

БИБЛИОТЕКА АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ СЕМИНАРЫ

Областың Культура өргелели библиотека ажылдакчыларының семинарын организастаан. Олар өөредилгезин Кызылда Пушкин аттыг библиотеканың номчулга залында, ноябрь 25-те өгелей берген. Ында Кызылдың болгаш районнарның библиотека ажылдакчыларындан өлөөн хөй кижи киржип турар.

Семинарның дыңнакчылары ийи недель иштинде солун болгаш хөй лекцияларны дыңнаарлар. Семинарның программазында: СЭКП-ниң XXI съездизинге белеткелдер-биле холбаштыр библиотека ажылының дугайы, нинти болгаш политиктиг ажылдар талазы-биле пропаганда, Тываның чечен чогаал литературазы, номчукчуларны шын хандырары болгаш оон-даа өске темалар көрдүнген.

ЧЫРЫТКЫ-БИЛЕ ХАНДЫРЫП ТУРАР

Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозунуң электри станциязында ажылдап турар Бузур-оол одалганы чаасканн хандырып турар. Комсомолчу Бузур-оолдуң кызымак ажылының түүнелинде колхозчу суурну чырыткы-биле үүктел чок хандырып турар.

Д. МОНГУШ.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң улус өөредилгезиниң талазы-биле тезистерин чугаалажып турары

* * *

Бир школаның башкыларының чамдык саналдары

Чоокта чаа Кызылдың № 2 ортумак школазынга чуртта улус өөредилгезин эде тургузар дугайында тезистерни чугаалашкан башкыларның чөвүлели болган. «Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар дугайында болгаш чуртта улус өөредилгезиниң системазын улам ынай сайзырадыр дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тезистериндe көдүртүнген айтырыгларны ол школаның башкылары изин-биле деткөөннер. Ол тезистерде өйү келген айтырыглар чугаалаттының турар болгаш ында өөредилгениң бүдүрүкчулуг күш-ажыл-биле холбаазының дугайында маркесчи-ленинчи өөредигни сайзырангайжыдып, школаның амыдырал-биле сырый харылзаазының тодаргай хевирлерин саналдап турар. Оларны чангыс аай чурумчудар талазы-биле методиктиг ужур-дузалыг саналдар тезистерде кирген.

Ортумак школаны эде тургузарының болдунар оруктарының дугайын чугаалажып турар уеде, боттарывыстың түүнелдеривисти кылырда практикага таваржып келген чаа үүлдерге база даяныр. Ынчангаш чуртта улус өөредилгезиниң системазын улам ынай сайзырадырының тезистери болза, амыдыралдың негеп белгени болгаш улус өөредилгезиниң совет системазында чаа үүлдерни барымдаалап турары билдингир. Бистин областың байдалынга ортумак школаны ийи чадалыг кылдыр эде тургузар дугайында айтырыгга хамаарыштыр бо школаның башкылары боттарының чамдык бодалдарын болгаш саналдарын киирип турарлар.

Ортумак өөредилгениң бирги чадазы болур сес чыл школазын деткип турар. Бо болза улус өөредилгезинге чаа базым болур дөөрүнге чигзиниг турбас. Сес чыл школазын дооскан бүгү өөреникчилер бүдүрүлге черлериниге баар, материалдыг үнелиг үүлдер кылырынга калбаа-биле киржир апаарлар. Аныяктар баштайгы профессионалдыг белеткелди алгаш, бүдүрүлгеге ажылдавышаан, долу ортумак өөредилгени чедип алыр ужурлуг. Ынчангаш школаны эде тургузары—өөредилгениң эрги системазының кол четпес үүлү—ооң амыдыралдан хоорук чорудун узуткаарынче, өөредилгени бүдүрүкчү күш-ажыл-биле холбаштырарынче угланганы тодаргай.

Ортумак школаны ынчаар эде тургузарда улетпүр бүдүрүлгелериниң, тудугларның, колхозтарның, совхозтарның, МТС-териниң базаларынга үндезилеп тургузары өргежок чугула апаар. Моон алгаш көөрге бистин областа улетпүр бүдүрүлгелер аныяк чүве болганда, бүгү бар турар ортумак школаларны сес чылче шилчидери амыы уеде таарымча чок ышкаш. Чүге дөөрге, бир талазында — сес чыл школазын дооскан аныяктарны улетпүр бүдүрүлгелерге дораан таарыштыр тургузары берге, чүгле көдөө ажыл-агыйга колдадыр тургузар апаар. Ийи талазында, улус ажыл-агыйында мергежилдиг тускай өртемниг национал кадрлар бисте ам-даа өвөөн бооп турар. Ынчангаш бистиң областа шилчилге үезинде ам ажылдап турар ортумак школаларның чамдык санын хевөөр арттырары чугула болгу дег.

Башкы өш Черминеваның хуралга чугаалааны:

— Тыва областа тускай өртемниг национал кадрларның ам-даа чедишпейн турарын өөренип көрбүшаан, база ол ышкаш улетпүр бүдүрүлгелериниң бисте ам-даа өвөөжин баарын, ам-даа хожудап турары четпес. Башкыларның аразында дуржулга солчуушкуну четпес организастаттынган, ажык уроктарны өвөөн чорудуп турар. Көргүзүг материалдарын уроктарга башкылар ховар ажыглап турарлар.

Бо-ла бүгү четпестерни школаның башкылар чөвүлелинге түүнеп чугаалашкан болгаш моон соңгаар өөредилгени практика-биле үргүлчү холбаштырып чорударының чугулазын онзалап айткан.

Аңаа үндезилөөш өөреникчилерни колхоз бүдүрүлгезинге: электростанцияже, мал фермаларынче, дарганнаар черже, гараж, дөөрбе болгаш өске-даа черлерже үргүлчү экскурсияладыр, практикаладыр, күш-ажыл кичээлериниң шынарын өкижидер хемчеглерни алырын база шинтпирлөөн.

А. ДАМДЫН.

Практикага чоокшуладыр

Эрзин районнуң «Кызыл сылдыс» колхозта эге школа өөредилге чылының бирги улдунда өөредилге программазын 87,7 хуу күүсеткен. Ынчаарга өртөөн өөредилге чылының ол үезинде 80,6 хуу турган. 1-ги класстың өөредилге шынары 90,8 хуу, 4-кү классты — 86,9 хуу болган. Ол класстарның башкылары, бо чылын чаа педучилище дооскан өштер Дамба-Хуурак болгаш Ношпу олар кызымакай ажылдап, өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны экижиткеннер.

Чоокта чаа болган ада-иелер хуралынга «Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар дугайында болгаш чуртта улус өөредилгезиниң системазын улам ынай сайзырадыр дугайында» СЭКП ТК-ның база ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тезистерин танышкан. Тезистерни тодаргай таныжып көргеш, моон соңгаар сорулгалар талазы-биле санал-оналдарны ада-иелер берген. Ылангыя уругларны өөредип, кижизидерине ада-иелериң харысалгазын бедидер дугайын болгаш уругларны бичизинден тура бажың иштиниң күш-ажылынга чоорту чанчыктырып кижизидериниң чугулазын олар онзалап айтып турган. Партияның ап чорудун турар хемчеглерин колхозчу ада-иелер кончуг үүлдүгүнүп детказиннер.

Школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылында четпестер база бар. Ылангыя 11 өөреникчилер бирги улдунда багай өөренгеннер. Төрелдер-биле ажыл ам-даа чогуур негелдезинге чедир тургустунмаан, ада-иелер-биле башкыларның аразында беседалар ховар болуп, ада-иелер кичээлдерге өвөөн олуржуп турар.

Уругларны хөгжүм-музыкага, ырыга, уран чурулгага, күш-культурага хандыкшыдары дөөн ышкаш, кижизидилгениң чугула хевирлери ам-даа хожудап турары четпес. Башкыларның аразында дуржулга солчуушкуну четпес организастаттынган, ажык уроктарны өвөөн чорудуп турар. Көргүзүг материалдарын уроктарга башкылар ховар ажыглап турарлар.

Бо-ла бүгү четпестерни школаның башкылар чөвүлелинге түүнеп чугаалашкан болгаш моон соңгаар өөредилгени практика-биле үргүлчү холбаштырып чорударының чугулазын онзалап айткан.

Аңаа үндезилөөш өөреникчилерни колхоз бүдүрүлгезинге: электростанцияже, мал фермаларынче, дарганнаар черже, гараж, дөөрбе болгаш өске-даа черлерже үргүлчү экскурсияладыр, практикаладыр, күш-ажыл кичээлериниң шынарын өкижидер хемчеглерни алырын база шинтпирлөөн.

А. ДАМДЫН.

Пропагандистерниң семинары

СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкому партия чыдыышкынының четкизинде ажылдап турар пропагандистерниң бир хонук семинарын өртирген.

Аңаа 1959 — 1965 чылдарда ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң контроль чурагайларының талазы-биле СЭКП-ниң XXI съездизинге Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин база Совет Эвилелиниң бүгү делегей байдалының дугайында лекцияларны партия обкомунуң лектору өш К. Динга номчаан. Семинарның түүнелинде пропагандистерниң дуржулга солчуушкуну болган.

Солуннар болгаш журналдарны бажың бүрүзүнге

«Элегес» совхозтуң Баҗк фермазында парлалга чагыдылгазы үргүлчүлеп чорувушаан. Маңаа хойжу өш Долаан Аракчаа өскелерге үлегер болган. Ол область болгаш төп солуннарны өлөөн кашты чагыткылаан. Хойжунуң үлегери-биле ферма ажылдакчылары 85 кезек солуннар болгаш журналдарны чагытканнар.

В. ОММУН.

* * *

Сүт-Хөл районнуң «Бора-Тайга» колхозунуң ажыл-ишчилери аңаа чагыдылга чорудар талазы-биле хөйнинти телөөлекчизи көөри билек 163 солуннарны болгаш журналдарны дораан бижиткеннер.

М. ЧАРТАК-ХУНА.

МЕДИЦИНА АЛБАН ЧЕРЛЕРИНИҢ АЖЫЛЫН УЛАМ ЭКИЖИДЕР

Каа-Хем район Совединиң өлчеглиг сессиязы болган. «Районда кадык камгалалының байдалы болгаш ону экижидериниң хемчеглери» деп, районнуң кол өмчизи өш Зверетиң илеткелин аңаа чугаалашкан. Кадык камгалалының хөрөөн удуртур ажылды оперативтиг болгаш тодаргай болдурар талазы-биле четпес чорудун турарлар. Моон ужурунда халдавырлыг зарыгларга удур демисежир болгаш санитария талазы-биле культураны бедидер дугайында тайылбыр ажылдары кошкак чоруттунуп турар. Чамдык организацияларның болгаш ылангыя колхозтарның удуртукчулары санитария культуразын бедидер талазы-биле медицина ажылдакчыларының чүткүлдерин өки деткиваейн турган үүлдер бар. Моон ужурунда Ленин аттыг, «Бурунгаар», «Ленинчи орук» колхозтарның төптериндe арыг-шеверниң байдалы багай болуп турар. Ынчаарга «Совет Тыва», «Кызыл тук», «Коммунизмче орук» болгаш «Бурунгаар» колхозтарның төптериндe нинтиниң чунар бажыңнары чок.

Чамдык кедээ Советтер өмнелге салбырларының ажылдарынче четпее кичээнгей салып турар. Чижээрыдыышкын ажылында улуг четпестер бар. Чүгле район өмнелгезинде 10 өмчилер ажылдап турар. Оларның иштинден өштер Зверева болгаш Козловадан өскелери лекцияларны өвөөн номчуп турар. Кол өмчи өш Зверев чүгле чаңгыс катап лекция номчаан.

Райкүүском болгаш районнуң өмнелге чери районда кадык камгалалының хөрөөн удуртур ажылды оперативтиг болгаш тодаргай болдурар талазы-биле четпес чорудун турарлар. Моон ужурунда халдавырлыг зарыгларга удур демисежир болгаш санитария талазы-биле культураны бедидер дугайында тайылбыр ажылдары кошкак чоруттунуп турар. Чамдык организацияларның болгаш ылангыя колхозтарның удуртукчулары санитария культуразын бедидер талазы-биле медицина ажылдакчыларының чүткүлдерин өки деткиваейн турган үүлдер бар. Моон ужурунда Ленин аттыг, «Бурунгаар», «Ленинчи орук» колхозтарның төптериндe арыг-шеверниң байдалы багай болуп турар. Ынчаарга «Совет Тыва», «Кызыл тук», «Коммунизмче орук» болгаш «Бурунгаар» колхозтарның төптериндe нинтиниң чунар бажыңнары чок.

Чамдык кедээ Советтер өмнелге салбырларының ажылдарынче четпее кичээнгей салып турар. Чижээлөөрге, Кек-Тей кедээ Советтиң Сүт-Бажы суурда, Ильинка кедээ Советтиң Бүрен-Бай-Хаакта өмнелге салбырлары кышка өки белеткеттинмөөн.

— Бистиң «Тере-Хөл» колхоз район төвүнден ыракта турар — деп депутат өш Седип чугаалаан.—Ынчаарга бистиң өмнелге салбырывыста өмчи чок. Ооң хараазы-биле хөй-хөй кижилер район төвүнче чоруп, ол дугайында хөй үе-шактыг болгаш акша-хөрөңгини үндүрүп турарлар. Район өмнелгезинин өмчилери биске ховар келир болгаш улуг өмчи үүлдүг чаңгыс катап чораан. Бо байдалды өдер болза чогуур, бөгө ырак одарларда малчыннарның өмнелге хандырылгазын өкижидери негеттинип турар.

Районда чамдык удуртукчу ажылдакчылар, чижөөлөөрге, «Октябрь 14 чылы» колхозтуң даргазы өш Ломаев лекциялар дыңнаарынче, санитар талазы-биле кичээлдерже ажылчы чоннарны өвилелдевейн турар дөөрзин районда Кызыл Крест нинтилелиниң даргазы өш Муравьева чугаалаан. Райпонуң удуртукчулары өмнелге черлерин четчир санныг аъш-чем аймаа-биле хандырарынче кичээнгей салбайн турар дөөрзин ол база айытқан.

Бай-Сөөт суурда өмнелге салбырының өргелекчизи өш Малышева суурнуң ажылчы чоннарының кадыын камгалаар талазы-биле четпес ажылдап турар болгаш өм алыр кижи мен деп чылдак-биле область төвүнче каш-каш хонуктарда чоргулап турар.

Өмчилер болгаш кадык камгалалының өске-даа ажылдакчылары медицина темазынга, арагалаар болгаш тапкылаар чоруктуң хораазының дугайында лекцияларны өвөөн номчуп турарлар дөөрзин депутат өштер Баазан болгаш Захаров чугаалаанар.

Бүрен-Аксының өмнелге салбырының өргелекчизи өш Лавриенко суурда профилактика ажылын кошкак чорудуп, мал ажылының продуктуларын бүдүрүп турар кижилерниң ортузунга өмнелге талазы-биле үргүлчүүнүң шинчилгезин чорударын хандырбайн турар — деп «Кызыл тук» колхозтуң даргазы өш Джиунов чөптүү-биле шугумчүлөөн.

Илеткелиң талазы-биле 13 кижи санал бергилөөн. Районда медицина албан черлериниң ажылын улам ынай өкижидериниче, ажылчы чоннарның кадыын камгалаар талазы-биле демиселдин хөрөөн үлегерлиг-биле чорударынче угланган шинтпирни район Совединиң сессиязы хүлөөп алган.

Н. ПЯЯСОВСКИХ.

Улус өөредилгезинде чаа чүүл

Ортумак болгаш дөөди школаларны эде организастаарының дугайында айтырыг бүгү совет кижилерниң сонуургалын хаара туткан. Ол — чугаалажыр өйү келген чугула айтырыг. Ынчангаш ол дугайында СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң тезистерин миллион-миллион совет кижилер калбаа-биле чугаалажып, ол талазы-биле боттарының санал-оналдарын киирип турарлар. Ылангыя совет школаларының, дөөди өөредилге черлериниң башкыларын ол айтырыг улуг сонуургаткан.

— Школаның амыдырал-биле харылзаазын быжыглаар болгаш чуртка улус өөредилгезиниң системазын эде тургузары — бөгүнүң чугула айтырыы — деп, Кызылдың үш дугаар школазының башкызы В. Пуговкин чугаалаан.— Бистиң аныяк салгакчыларывыс бүгү талазы-биле сайзырангай болур болгаш ылангыя материалдыг үнелиг үүлдерни кылып билир ужурлуг. Бистиң чуртка коммунизм тургузуушкунунга боттарының үлүүн киириштирип шыдаар аныяк кижилерни совет школа белеткээр сорулгалыг.

Эде тургустунган школаларның өөреникчилери күш-ажылгыр болур болгаш школага тургаш-ла оларның чамдыктарын кылып билир апарган турарлар. Уругларны күш-ажылга чанчыктырарынга бир-ле дугаарында бистер, башкылар улуг рольду ойнаар сорулгалыг бис. Моон мурнунда школалар өөреникчилерни чүгле теория талазы-биле белеткеп турган болгаш чамдык доозукчулар үр үе иштинде хөй нинтиге ажыктыг кандыг-даа ажыл кылбайн турган болгаш күш-ажылды бек үүл кылдыр санап турганнар. Мен, башкы кижи болганымда, тезистерде көдүртүнген айтырыгларны бүрүн үүлдүг деп көрүп, оларны бүрүнү-биле деткип тур мен.

Ол-ла школаның башкызы өш Строкова мынча дөөн: Ортумак школа дооскан соонда школачылар бүдүрүлгелерге болгаш кедээ ажыл-агый адырларына дидими-биле ажылдап, чогуур практиканы чедип алырындан кортпастар. Уруглар боттарынга таваржыр тускай өртемни шилип алырынга школага бүгү таарымчалыг байдалдар тургустунган турар. Ынчангаш уругларның аделери база-ла сагыш амыр болуп, школаларны ада-иелер-биле харылзаазын быжыглаар болгаш чуртка улус өөредилгезиниң системазын эде тургузар дугайында айтырыглар болгаш өскерилгелер улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга бедик мергежилдиг кадрларны белеткеп бөөр арганы берип турар.

В. ЛУТКОВ.

Сталинград область. Краматорск хоорайда дөрт каът № 22 школаның чараш бажыңы туруп турар. Ында улуг чырык класстардан өңгүде школа мастерскаязы бар. Ново-Краматорскиниң машина тургузуушкун заводунуң коллективи шефке алган школага чаңныларының, токарь болгаш слесарь мастерскаяларын дерзи берген. Ында 20 чазаныга верстактарын, оң токарь, ийи фрезер, чонар болгаш өрүмнөөр станоктарны тургускулаан.

Чурукта: № 22 школаның 8 «а» классының өөреникчилери токарь станогунда. Өөредилгени токарь хөрөөнин талазы-биле башкы Григорий Петрович Верещага чорудун турар.

Фото С. Гендельманныы.

Областың экраннарынга үнер чаа кинолар

Делегейде өн-не шынчы болгаш дешилгелиг совет кино уран-чүүлү чаа-чаа чогаалдар-биле немежип турар. Ол дугайын областың экраннарынга чоокку хүннерде үнер болгаш чамдык үнүп турар дараазында фильмнер херечилеп турар.

«Хереженнинг салымы» деп грузин фильм Кето дзөр уругнуң дугайын чугаалап турар. Оон адазы улуг ноян кижи чораан. Ынчалзаа-даа ол уруг кара бажыңдан үнгев революсчу Гургенидзе-биле ужуражы бөөр болгаш оон соонда революсчуларга сетвили-биле ынакшып, оларга дузалаар деп быжыы-биле шиитпирлеп алыр. Ындыг чаагай орукту ол уруг тып алгаш, өлөөн каш маадырлыг чоруктарны кылыр болгаш революсчуларны камгалап тура боду амы-тынын ышкынар.

«Кызыл бүрүлер» дзөр белорусс фильде чажыт ажылдап турар коммунистерниң дугайын көргүскен. Украин, белорусс болгаш польша ажылчы чоннарның Барын Белоруссияга болгаш мурнундагы поме-никтиг Польшага дарлакчыларга удур демиселин мында чугаалап турар. Чажыт коммунистиг организациянын удуртукчузу Лемеш чажыт чагаа-биле болгаш чажыт ат-биле Андрей Метеньскийни кожа районче чорудупкан. Ол чажыт даалганы күүседип чораан, Андрей оруска балыглаттырыптар.

Оон ап чораан чажыт чагаазы болгаш чажыт ады дайзыннарга билдингир апарган болгаш Андрейниң ады-биле олар патриоттарга удур үүлгедиглерни кылып чоруп турар. Ынчаарга Андрейниң дайзыннарга балыглатканын оон эшеөрү билбөөн төлөөде, ону өскерликчи кылдыр бодап турарлар. Ынчалза-даа Андрей дайзынның холундан адырлып үнүп алгаш, бодунуң эки адын катап тургузып алган.

Алма-Атаның киностудиязы С. Мукановтуң романын өзугаар «Батагоз» деп фильмни үндүрген. Батагоз дзөрге бөдүүн казах уруг. Сөөлүнде барып партизан отрядының комиссары болу берген башкы Аскарның сөөдары-биле ол уруг революсчу болуп кижизиттинген. Бо фильм 1913 — 1917 чылдарның дугайын чугаалап турар. Ол үеде казах чоннуң революсчу медерели оттуп, большевикчи организациялар калбарып, быжыгып турган, аңаа хамаарышкан болуушкуннарны көрүкчүлер моон көөр.

«Дош чүрек дугайында тоол» деп өннүг фильм («Мосфильм» киностудиязы үндүрген) тоолчургу байдалдыг болуп турар.

...Шагның шаанда хөгжүм деп чүве чок турган деп тоолдап турар. Ынчаарга анчы Камбар ишти ирип хозаан ыыштың хозунга хылдар хериптерге, ол хөгжүм болуп, ырлап үнген. Оортан өгелөөш, Камбар даглар кезип, ак-сеткилдиг кижилерге ырызы-биле дузалап чоруур апарган. Камбар ол чоруп чораан, бир уругга ынакшаан Мөөркен деп аныяк оолга база дузалап, оон ынакшаан уруунга илбилиг мургу белекке берген. Мургунуң үнү чараш уругнуң дош чүрөөн өргизипкен болгаш ол уруг Мөөркенге быжыыбиле ынакшый берген.

«Мосфильм» киностудиязы «Ла. йынның оруктарынга» деп кинону база үндүрген. Фронтучу кинооператор Сушковтуң амыдыралын ында көргүзүп турар. Ада-чүртүң Улуг дайынының чылдарында фронт кинохониказының операторларының тырткан үүлдерин база бо фильмде ажыглап кипргилөөн.

Бистиң көрүкчүлеривис өлөөн каш даштыкы фильмнерни көөрлер. «Ханы найырал» деп аттыг чаа кыдат кинода микробиология лабораториязының директору Хун Лэй-гуан биле профессор Хуан Вэй-вэньниң хөй чылдар иштинде быжыккан найыралын көргүзүп турар. Ынчаарга бир-ле катап улуг чугула өм үүлү будүрер талазы-биле өннүктерниң саналдары каржы берген. Оон соонда өлөөн үе өрткенде оларның бирөзи амыдыралынга берге байдалга таваржы берген үеде ийи өннүктерниң биеери найыралы катап тургустунган.

«Шыпшың бажың» деп аттыг венгр фильмдер көрүкчүлер хөй хөлүг болуушкуннарны көөрлер. Оон кол сюжеди мындыг. Аныяк композитор Андраш кудумчудан келир улуг дааш-шимөөн аразынга ажылдаар ужурга таварышкан. Шыпшың бажың алырын ол дөспейн манап турар. Адактың сөөлүнде чаа бажыңның ордерин аңаа берген.

Ынчалза-даа кижиң арай өрте өөрүй берип-тир. Үүл дзөрге ол бажыңынга чурттаар дзөш чеде бөөрге, ол-ла бажыңга чурттаары-биле аныяк уруг Евеге база, алдагдал болуп, ордер бижип берипкен болган. Ол-даа, уруг-даа, ордерлерин көргүп, кайызы-даа бо бажыңга мен чурттаар мен деп маргыжып турарлар. Ол чаргыны үзери-биле олар үргүлчү ады чоруп турарлар болгаш сөөлүнде бот-боттарынга ынакшыжа берген, өгленчип алырлар.

«Ады чок бедик» деп корей фильмни база көөр бис. Фильмде кол кижилер — салбыр командири О Мен Ха, фельдшер уруг Сун Бон болгаш үш дайынчы. Олар дайзынның бүзөөлөөшкининден чаза базып үнүп турарлар. Амбулаториядa Сун Бон-биле кады, оон душтуу кижи мен деп, эмчи Мун Ин Гер ажылдап турган. А херек кырында ол америк шпион турган. Серемчилелдиг Сун Бон ол дайзынны сойгалап илереткен болгаш ону тудуп алган.

Областың экраннарынга көрүкчүлер оон өске-даа даштыкы фильмнерни көөрлер. Олар болза, чижөөлөөрге, «Ынакшылдың ужуражышкыны» деп мексикан, «Лауранын душтуу» деп аргентин, «Ванда Костуу диле» деп югослав болгаш оондаа өске фильмнер болур.

Ынчаарга «Ырак эриктерде» «Берге аас-кежин» деп кинолар шагда-ла үнүп өгелей бергилөөн.

М. МАМОНОВ.

Советтерниң депутаттар-биле ажылын бедик деңнелче

Өвүрнүң район болгаш кедөө Советтери депутаттар-биле ажылды сөөлгү үеде өлөөн өкижиткен. Советтериң сессияларын чогуур хуусааларында чыылдырып, оларга соңгукчуларның берген чагыгларының күүселдезинин дугайында болгаш районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң чугула-чугула айтырыгларын чугаалажып, үндүрген шиитпирлерийиң күүселдезин организастаар херекке депутаттарны болгаш активчилерни хандыдып келген.

Район Совединиң 27, кедөө Советтериң 55 депутаттары боттарының ажыл-чорудулгазының дугайында отчёттарын хамаарышкан соңгулда округтарының азыы-биле соңгукчуларга бо чылыч кылып бергеннер. Соңгукчуларының негелде, хомудалдарынга дыннаңгыр болуп, чоннуң мурнунга боттарының хүлөөлгезин үлегерлиг күүседип турар депутаттар эштер Шериг-оол, Чалай-оол, Доржу, Севилбаа, Макал-оол, Самбуу, Оолакай оларның болгаш өскелернин-даа аттары районда билдингир.

Колхозтарның мал ажылында район Совединиң болгаш кедөө Советтериң 56 депутаттары ажылдап турарлар. Нинтиниң малының янзы-бүрү хевирлиг 300 кезек кажааларының кышка удур белеткел ажылдарын чогуур үезинде дооскан херекке депутаттарның киржилгези улуг. Олар малчыннарның чурттал-га-амыдыралын эжижиделинче угланган хемчегларни база ап турарлар. Амгы үеде колхозтарның 233 малчыннары кыштагларда чурттал-га бажыннары-биле хандыртынган, 39 малчын өрегелерге кидис, брезент шывыглар-биле чылыглаан өглерни колхозтарның баштаар черлери хандырып берген.

Кадарчылар кыштагларында мал чеми сигенни, суланы болгаш дусту белеткеп ап турарлар. «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу район Совединиң депутаты эш Оолакай болгунуң күжү-биле белеткеп алган 40 тонна сигенинин 33 тонназын кыштаанын чанында чедирип алган.

Колхозтарның сүт-бараан фермаларында депутат саанчылар эштер Севилбаа, Копеек, Дарый, Ажынмаа олар ноябрь 15-не чедир инек бүрүзүнден-не 1200—1320 кг сүттү саггаш, сүт саалдазының деннелин белидер талазы-биле боттарының мурнавчы үлегер-чижөөн колхозчуларга көргүзүп келгеннер.

Депутаттар амгы үеде 1959 — 1965 чылларда ССРЭ-нин улус ажыл-агыйын көгжүдериниң контроль чурагайларының дугайында өш Н. С. Хрущевгуң илетвелиниң тезистерин ажылчы чоннарга таныштырар ажылга идепкейлиг киришпишаан, партияның XXI съездизинге күш-ажылчы бедик көргүзүглелиг ужуражырынче малчыннарның күжүн улам-на сырый организастаар талазы-биле улуг ажылды чорудуп турарлар.

Д. ШАГДЫР.
Өвүр райкүүскомнуң секретары.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА

Төп фермада

Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң төп сүт-бараан фермазының коллективи саар инектериниң ажаалгазын, чемгерилгезин эжижидип тургаш, сүт саалдазын өрткен чылдыындан көвүдеткен. Саанчылар 1957 чылдың он айлар дургузунда 116 тонна сүттү, а бо чылдың он айларында 129 тоннаны саап алганнар.

Бо чылын ферманың кышка белеткели өскү. Ында механизасташкын база кылдынган. Чүгле ферма боду безин 200 ажыг тонна сигенни белеткээн. Саанчылар ызырыкмас чорук бо чылын шуут читкен. Саанчылар бажыңнарын ай санында чугайлап, бажың бүрүзүнде хлебти быжырып турар. Аныяк саанчылар дуржулгалыг саанчыларының үлегерин өдерип, кышкы үеде сүт саалдазын кудулатпас дзөш демисежип турар.

Г. КИМЕЙ.

Фермада чаа электростанция

Улуг-Хем районнуң «УТКА 25 чылы» совхозунуң Иштии-Хемде сүт-бараан фермазы моон мурнунда чылдарда электри чырыы-биле четче хандыртынмайн турган. Совхозтуң дирекция чери ферманың сөөлгү чылларда өзүп сайзыраанын өөренип көргеш, аңаа дизель күжү-биле ажылдаар күштүг электростанцияны тургузуп, ажыглалда киргген.

Ам ферманың чурттала бажыңнарында болгаш мал кажааларында Ильичиниң лампалары чайынналдыр чырып турар. Чаа станцияны ажыглалда киргени мал ажылында хөй күш үнер чамдык ажылдарны механизастаар арганы берген.

Ажаалданы күштелдирер

Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чылы» колхозунуң сүт-бараан фермаларының ажылдакчылары бо чылын инектериниң суткыр продуктулуун көвүдедир, мыйыстыг бода малдың чаш төлүнүң дүн хүнде ортумак деңзи немелдезин чедип алыр талазы-биле өлөөн чедишкиннерлиг болган.

Олар сүт саалдазының талазы-биле хүлөөлгезин ноябрьның эгезинге чедир 121,7 хуу күүсеткен. Бызаа ажаакчылары эштер Литовченко биле Жирнова ажаап турар бызааларының дүн хүнде ортумак деңзи немелдезин 600—700 грамм чедирген.

П. НИКОЛАЕВ.

Часкы тарылгага кукуруза үрезини

Краснодар край. Усть-Лабинск заводунуң ажылчыннарында ам кукурузаның сорттуг үрезиннерин ажылдап кылырының изиг тулук үеви. Боже келир чыллың бедик дужудун өстүрүп үндүреринге ол үнелиг культура колхозтардан болгаш совхозтардан 26 муң тонна хире кукуруза үрезини киргген. Кубанның колхозтары болгаш совхозтары чурттуп өскедаа районнары эки шынарлыг үрезиннерни чазын алыр. Завод үрезиниң чамдыызын чыл бүрү улус демократиязының чурттарынче чорудуп турар.

Технологиинны өлөөн чаартканының болгаш эжижиткениниң түңнелинде будүрүлгенин будурукчулуг бо чылын чылда 30 муң тонна үрезин чедир өзер.

Чурукта: заводтуң бир складында белеткеп кылган продукция.

Фото Е. Шулеповтуу.
СЭТА-ның фотохониказы.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Чок харыыны негеп турар

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозтуң клубунуң байдалын таныжып көрөөл. Бетинден көөрге-ле, оон эжин авыйшавый кагжай берген турар. А иштинге кире бөөрге база-ла кижинин караан өөртүр чүве ховар. Сандайлар чер болганда корум-чурум чок озанналы берген турглаар. Шала кырын бок, хир шыпкан, ханаларын өөремчигей дузаа үглөөн. Кино көргүзер пөзу ак өннүгүзүвес кылдыр хирленген. Бижигилөөн лозунгуларның чүгле ора-сомазы арткан, ийи-чаңгыс үжүктер тода көзүлгүлөөр.

Клубтуң ажылынга хамааржыр кижилерни санаар болза, оларда күш черле бар. Олар бо-лур: клуб эргелекчизи Анай-оол, киномеханик Ыстан-оол, дузалакчы механик Сакпан, аштакчы Бичикпаа. Олар ай санында акша-шалының доктаамал ап турза-даа, клубтуң ажылы чогенчиг байдалда турар.

Клубтуң эргелекчизи эш Анай-оол зоотехник тускай өртемниг. Зоотехник ажылын үүп чадаш, оон оортан үндүртүп алганы кымга-даа билдингир. Ындыг кижини клубка киирип алганының түңнели бо-лур: ол ам клубту ийи удаа «буурадыр» эргелекчилөөн.

Клуб ындыг улуг өвес. Бир өвес клубтуң иштики арыг-шеверин өзулуг клуб кылдыр тургузар деп бодаар болза, өске кымнын-даа күжү херек чок, чүгле клубтуң демги ажылдакчылары чедишкинниг кылып ап болур. Ынчаарга хамык ужур чүдел? Маңаа: «тура чокта күш чок, дус чокта амдан чок» деп улустуң чугаазын кижи дораан салтып келир.

Клуб ажыглалга киргенден бөөр каш чыл өткен. Бо аразында оон ажылы чогуур негелдеге чедир черле сайзырап көрбөөн деп хөөремче чок чугаалап болур.

Ынчаарга активке чүгле даянмазыл? Аныяктарның ортузунда уранчечен мергежилдиг кижилер чок өвес. Бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүн организастап, колхозчуларга концерттерни, шиилерни көргүзүп, аныяктарның кежөөзин өртирип, янзы-бүрү айтырыгларга хамаарыштыр колхозчуларга лекцияларны номчуп, беседаларны кылыр дзөр болза күш хөй, ол дзөрге колхозчу активчилер, кедөө интеллигенция болгай. А клуб эргелекчизи ол дугайын бодавайн-даа турар.

Клубтуң ажылында мындыг улуг четнестер бар болуп турда, колхозтуң партия организациязы, баштаар чери, кедөө Совет, комсомол организациязы чүге хемчег албайн турарыл? Бо айтырыгларга харыыны бөөрин чон негеп турар.

С. КОМБУЙ-ООЛ,
«Шынның» корреспондентизи.

Кажаа чок хой

Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң хойжузу Сарыг Силириниң коданында 500 баш хой бар. Оон иштинден 250 хойнуң турар кажаазы мырыңай чок. Баштаар чер малды чылыг кажаалар-биле хандырарынче четпес сагыш салган. Ол хойжу кажаа тудуп алыр хамаан чок, харын хойну чадагай черге катташ, амы-хуузунда хөрөөн кылып, аңнап чоруткан. Чоокка чедир кыштагларда кажаалардың септелгези доозулбайн келген. Малды хүр кыш ажырар төлөөде, чылыг кажаалар-биле четче хандырары онза негеттинип турар.

Н. ЛОПСАН.

Боттуг удуртур

Бай-Тайганың чамдык культура албан черлериниң ажылында четпестерниң лугайында хуралдарга чугаалажып, солуннарга бижип келген. Ынчалзажок чамдык колхозтарда кедөө клубтарда ол четпестер ам-даа үргүлчүлевишаан.

Бай-Талда Сталин аттыг колхозта өш Х. Өпеш эргелекчилөөн кедөө клубтуң септелгези кылдынмаан, сонгалары, хаалгалары ойбак, самдар хевөөр. Одаар ыяш чок.

Районнуң «Найырал», «Тиилелге» колхозтарында байдалдар оон база-ла дзөредевес. Амгы үеде кыш келген чүве төлөөде, аңаа уткуштур белеткеттинмөөн культураның бо албан черлери канчаар ажылдаары билдинмейн турар. Ажылдың байгай болуп турарының бир чылдаганы райкүүскомнуң культура кылдызының багай удуртулгазында болуп турар.

И. УСПУН-ДОРЖУ.

Амыдырал-чурттаргаже сагыш салыр

Кызылдың кедөө ажыл-агый техникумунуң дирекция чери болгаш партия организациязы сургуулдарның амыдырал-чурттаргазынче кошкак сагыш салып турар. Ынаңгыы оларны ниити чурттарга бажыннары-биле багай хандырып турар. Ол айтырыгларның талазы-биле хуралдарга чугаалажып турзаа-даа, оон түңнел үндүрбейн турар.

Өөредилге чылының өгезинде 30 сургуулдарны техникумнуң актовый залынга чурттадып каан. Оон соонда сургуулдар культура-массалыг ажыл чорудар чер чок деп негеп кедөө дирекция чери оларны күш-культура залынче көжүрген. Ынчаарда спортчу ажылдар чорувастап турып бөөрге оларның кезик хирезин интернатче көжүрген. Арткан 15 кижи ам-даа ол залда хевөөр.

С. ДАМДЫН.

АЛБАНИЯНЫҢ ХОСТАЛГАНЫНЫҢ ХҮНҮ

Албанияның хосталган хүнүнден бөөр ноябрь 29-та 14 чыл болуп турар.

Он дөрт чыл мурнунда сан талазы-биле каш катап хөй дайзынга— итали болгаш немец фашизмнин өжелекчи шериглеринге, ол ышкаш иштики реакцияның күштеринге удур берге демисел-биле албани улус болдунуң Коммунистиг партиязының (ам Албанияның күш-ажыл партиязы) удуртулгазы-биле национал хамаарышпас чорукту чаалап ап, эрге-чагырганы болдунуң холунга алган болгаш чаа амыдыралды тургузарының чырык оруунга, социализмниң оруунга кирген.

Албани улус ол тиилелгени улус хосталдарга таваржып турган чедип алган. Төрөөн чуртунуң хосталгазы дзөш бистиң партиявыстың удуртулгазы-биле 70 муң партизаннар холунга боо-чепсөөн туткаш, маадырлыг демисежип турган, олардан 28 муң кижи дайзынга удур тулчуушкуннарга боттарының амытынын оскунганнар. Бистиң улузувустуң хосталга дзөш демиселинге Совет Эвилели шуут дуза көргүскен, ынчангаш ону бисти хостаткан хостакчывыс деп чоргаарал-биле адап турар бис. Алдарлыг ноябрь тиилелгези бистиң улузувустуң кол чоруун үзүткап, Албанияның хөй үс чылдарлыг төөгүзүнге маадырлыг чаа арынны ажыткан.

* * *

Бөгүн Албания — социализмни чедишкиннит тургузуп турар хамаарышпас чуут. Совет Эвилелинге баштаткан социализмниң күчүлүг лагериниде ол кирип, Варшава керзөзиниң киржикчизи болуп, Совет Эвилели-биле болгаш өске-даа социалистиг чурттар-биле акы-дуңма найырадың харылзалыг болуп турар.

Албанияның Улус Республиказы чөөрби ажыг чурттар-биле дипломаттыг харылзалыг болгаш Каттышкан Нациялар Организациязының кежигүнү болуп турар.

Бистиң чуртувустуң салым хуузун бистиң орнувуска империалистер шиитпирлеп турган үе ам катап өөлбези-биле өткен. Социалистиг чурттарның улуг өг-бүлезинде Албания дең өргелиглер-биле бир дөмей өргелиг. Мурнунда чүгле дорамчылалды, быжаныгны көрүп, кажан-даа камгалакчы өннүктери чок чораан бистиң бичии улузувус ам шынчы өннүктерлиг болгаш дайзынарның кыжаныындан кортпас болган. Ол дзөрге, 1944 чылдың ноябрь 29-тагы төөгүлүг тиилелгениң чугула түңнелдериниң биреези ол.

Экономика болгаш культура талазы-биле бистиң чедишкиннеривис биче өвес ужур-дузалыг. Делегейниң ийиги дайынга чедир Албания дыка хожудангай чурт турган. Аңаа феодалдыг өзу-чурум тергиндеп турган. Черниң 70 ажыг хуузу улуг чер кожайларының болгаш хүрөө-хиитиниң өнчүзү болуп чораан. Чурттуң ниити продукциязының чүгле 9,8 хуузун үлетпүр өөлөп турган; ол үлетпүрүң улуг будүрүлгелери чок болгаш далган дзөрбези, тапкы фабриказы чижектиг бичии будүрүлгелерлиг турган.

Бистиң нефтилиг черлеривисти, чес-хола болгаш хром казар черлеривисти даштыкы капиталистер холунга киирип ап, бистиң чуртувустуң бойдус байлактарын кам-хайыра чокка ажыглап чораан.

Чонунуң 85 хуузу бижик билбес чораан чурттуң улузунуң культуразы кандыг чораан деп чүвени билип алыры берге өвес. Ындыг байдал ам өөрүшкү чок өткен үе болу берген, ындыг үеде бис 14 чыл өвес, чиг-адия болбаазырадып турар.

Ам бис даштыкы чурттарже колдуунда-ла минеральдарны, чамдык үлетпүр ылыгларын, чартык фабрикаттарны үндүрүп, а даштыкыдан колдуунда-ла чуртту индустриждиринге хереглөөр машиналарны киирип ап турар бис.

Албани улустуң культурлуг деңнели дыка бедөөн. Бөгүн бисте 7 хардан өрү назылыг 5 кижи бүрүзүнүң бирөзинин өөредилгениң кандыг-бир формазы хаара тыткан. Улустуң материалдыг чаагай амыдыралының деңнели база бедөөн. Оон хереченин болза хереглелдиң-даа өзүлдези, чоннуң болдунуң-даа өзүлдези болур. Чижөө, 1945 чылда Албанияга 1 миллион 122 муң чурттакчылар турган болза, 1958 чылдың апрельге чедир 1 миллион 500 муң кижи четкен.

Бо бүгү шуптузу капиталистиг системадан социалистиг системаның артык күштүүн бистиң бичии чуртувус чыл бүрүде улам-на көргүзүп турарының дугайын хереченлеп турар.

* * *

Чурттуң хосталганының 14 чыл өөн бистиң улузувус ийиги беш чыл планының (1956—1960 чылларда) күүселдезинде улуг чедишкиннерби-ле уткуп турар.

Албанияның Күш-ажыл партиязының (АКП) Төп Комитеди бо чылдың февральда ийиги беш чыл планынга (арткан үш чылдарынга) немелделер киирген. Ону өзугаар 1960 чылда үлетпүр будүрүлгези 124 хуу, кедөө ажыл-агый продуктуларын будүрүп үндүрери—76 хуу, а капитал салыышкыннар— 48 хуу көвүдөөр. Оон түңнелинде национал орулга мурнунда 55 хуу өзер кылдыр көрдүүн турганындан 73 хуу өзер.

Ийиги беш чыл планынга немелде талазы-биле Албанияның Күш-ажылчы партиязының ТК-зының алган хемчегларинин шынныын 1958 чылдың түңнелери хереченлеп турар. Бо чылдың дургузунда үлетпүр болгаш кедөө ажыл-агый будүрүлгезинин деңнелин 1957 чылга деңнөөрге 21 хуу өстүрер сорулганы АКП ТК салган. 1958 чылдың планынга немелде бистиң чуртувустуң ажылчы чоннарынга чугула шыгалда болган. Ынчалзаа бөгүн чедип алдынган түңнелдер болза чыл плагы үлетпүрге, гулутта болгаш садыгга, а ол ышкап кедөө ажыл-агыйга күүсеттинер деп чугаалап болур.

Ийиги беш чыл планынга бердинген немелде капитал салыышкыннарының хөйү үшкү беш чыл планының баштайгы чылларынга арыг орулганы бере бөөр. Үшкү беш чыл планы чогааттынмаан-даа болза, оон чугула сорулгаларының дугайын ам чугаалап болур. Чаа беш чыл планы Албанияны аграр-индустриалыг чурттан индустри-аграрлыг чурт кылдыр хуулдуруп, ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин улуу-биле бедидер арганы бөөр.

Улус ажыл-агыйын көгжүдериниң перспективтиг 15 чыл планын чогаалыр ажылды Албанияда чорудуп турар. Ол планның кол көргүзүглериниң төлевилели ам бар. Албания кажангызындан-даа артык дүрген темп-биле бурунгаарлаар дзөрининиң дугайын ол көргүзүүлер чугаалап турар.

* * *

Албанияның Күш-ажыл партиязының шын удуртулгазының болгаш Совет Эвилелинин бүгү талалыг дузаламчызының ачызы-биле улустуң өрге-чагырганының 14 чылдарында бүгү тиилелгелерни чедип алган бис.

Бистиң чуртувус фашистиг өжелекчилерге удур дайынның үезинде болгаш хосталганың соонда баштайгы чылларда берге байдалдарга таваржып турган. Хосталганың соонда улустуң революциязынга удур иштики реакцияның болгаш даштыкы империалистерниң күштери шоглап турган. Ынчалза-даа дайзыннарның планы чүдек-бужарыбиле буурап дүшкен. Марксизм-ленинизмниң туружунга кезөөде быжыы-биле туруп келген бистиң партиявыс чуруттуң салым хуузун бодунуң холунга алганының ачызында дайзыннарның планын буурадыр арганы болган. Эш Энвер Ходжа баштаан Төп Комитеттиң удуртулгазы-биле партия нарын үеде өн-не шын политиктиг шугумну ажылдап кылган.

Марксизм-ленинизмниң бүгү дайзыннарынга удур, барги өөлчегде югослав ревизионизмге удур чайгылыш чок демиселчи кылдыр партия бодун көргүскен. Югослав ревизионизмниң агентуразы бистиң чуртувуска чүгле хоралыг идеологиязын деген турган өвес, харын бистиң партиявысты болгаш бистиң чуртувустуң хамаарышпас чоруун узуткаар деп орадлажып турган. Бистиң партиявыс СЭКП-ге баштадыр өске-даа коммунистиг болгаш ажылчын партиялар-биле кады амгы үениң кандыг-даа ревизионизминге удур чайгылыш чок демиселди чорудуп келген болгаш чорудуп турар.

Албанияның хосталганының хүнүнден өгелөөш, партия болза экономиканы болгаш культураны көгжүдери дзөш демиселче, бистиң чуртувуска социализмнин тургузуушкунунче улусту могаг чокка мобилизастап турар.

Улусчу Албанияның төөгүлүг тиилелгелери бистиң чуртувуска ак-сеткилдиг дузаламчыны көргүзүп турар Совет Эвилели чокка болдунмас турган. Совет Эвилели— бисти хостаткан хостакчы, бистиң камгалакчывыс болгаш биске дузаламчы көргүзүкчүзү. Оон бисти хостаткан хостакчы болганы—ССРЭ-нин фашизмни ашкан тиилелгеси чокка хостуг Албания чок турар ийик. ССРЭ-нин бистиң камгалакчывыс болганы— бистиң улузувустуң хамаарышпас чоруун ол камгалаваан болза, бистиң чуртувустуң иштики херектеринге империалистер холгаарлап киришкен турар ийик. ССРЭ биске дузаламчы көргүзүкчүзү болганы—1945 чылда оон берген кызыл-тазы чокка, Совет Эвилелинин берген чөөлинин ачызында туттунган гидростанциялар болгаш заводтар чокка, доңчузу-биле чугаалаарга, ССРЭ-нин ак-сеткилдиг акы-дуңма дузаламчызы чокка дайынның балыгларын эжиртири болдуумас, Албанияны индустриждери, социализм тургузуушкунунда оон бүгү чедишкиннери болдунмас турган ийик.

Моон ужурунда албани улус Совет Эвилели-биле найырадды бистиң бүгү тиилелгеривистиң үндезини кол чүүл деп санап турар.

* * *

Бодунуң хосталганының 14 чыл өөнда албани улус социализм тургузуушкунунда чүгле бодунуң чедишкиннеринге өвес, харын база тайбың болгаш социализм дзөш дехиселге бүгү социалистиг лагерьнин, биргги өөлчегде Совет Эвилелинин улуг тиилелгелеринге өөрүп турар.

Совет Эвилели СЭКП-нин XXI съездилиниң мурнуу чарымда турап турар. Ол съездиге 1959—1965 чылларда чеди чыл планының контроль чурагайларын көөр. Ол планны боттандырган, ССРЭ коммунизмче орукта дыка ыраадыр бурунгаарлаар. Кыдат Улус Республиказының, социалистиг лагерьнин бүгү чурттарының экономиказы база улуг көдурүүшкүнде турап турар.

Ол бүгү шуптузу бистиң улуг хөрөөвис—коммунизмниң тиилелгезинге чайгылыш чок бүзүрел-биле бисти өөрүп, улам-на дүрген базым-биле бурунгаарлаар күштү биске берип турар.

Фадиль ПАЧРАМИ,
Албанияның Күш-ажыл партиязының ТК-зының кежигүнү.

Мао Цзэ-дуннуң болгаш Ким Ир Сеннинң аразында чугаалажыышкыннар

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң Уханьдан дамчытканы болза:

Ноябрь 26-да, дүш соонда, Кыдат Улус Республиканың Даргазы Мао Цзэ-дуннуң болгаш Корей Улус-Демократтыг Республиканың Министрлер Кабинединиң Даргазы Ким Ир Сеннинң аразынга Уханьга чугаалажыышкыннар болган.

Венгр Улус Республиканың Күрүне хуралының сессиязы

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгр Улус Республиканың 1958 чылдың ноябрь 16-да соңгуттурган Күрүне хуралының сессиязы ноябрь 26-да ында ажыттынган.

Күрүне хуралының чаа составында 338 депутаттар бар, оларның 50 чыгам хуузу—ажылчын аңгының төлөөлекчилери болгаш 22 чызынга депутаттар ноябрь 26-да бир үн-биле соңгаанар.

Ооң соонда Венгр Улус Республиканың Президиумунуң Даргазынга Иштван Добини, дарганың оралакчыларынга Карой Кишшти болгаш Даниэль Надьни, секретарынга — Иштван Криштофту бир үн-биле соңгаан.

Күрүне хуралының доктаамал 13 комиссияларының составын депутаттар бадылаан.

Венгр Улус Республиканың чаа соңгуттурган Президиумунуң киирип келгенин өзугаар Күрүне хуралын Революстуг Ажылчын-Тараачын чазакты бир эп-сеткилдиг бадылаан.

Революстуг Ажылчын-Тараачын чазактың даргазынга Ференц Мюнних бадылаан.

Венгр Улус Республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Ференц Мюнних чазактың өмүнээзинден депутаттарга доңчу чүве чугаалаан. Көргүскен идегели дээш депутаттарга ол өөрүп четиргенин илергейлеп, ооң чазаа Венгрияның күш-ажылчы улузунуң эрге-ажыктарынга шынчы бараан болурун бүзүреткен.

Күрүне хуралының сессиязы бодунуң ажылын дооскан.

Моол улустуң байырлалы

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моол Улус Республиканың чарлап тургускаының 34 чыл оюн ноябрь 26-да моол улус калбаа-биле демдеглээн. Бо кайгамчыктыг болуушкунга холбаштырган мурнуку түүлүнге «Үнэн» солуннуң бижээни болза, Араттың революстуг партиязынга баштаткан моол улус хожуланган чуртларның капитализмден чайлаш, социализмче шуут шилчиир аргалыының дугайында улуг Ленинниң айтыышкыннарын улуттуга болдургаш, кара чаңгыс шын оруккa, социалистиг тургузуушкунуң оруунга кирген.

Улусчу эрге-чагырганың чылдарында Моолдуң эрткен оруу улуг чедишкиннер-биле тодаргайлаттынып турар деп түүлүде демдеглээн. Чижээлөөргe, ол үениң дургузунда малдың баш саны 2,5 катап көвүдээн. Арат ажыл-агыйларның 56 хуузу кооперативтер кылдыр каттышкан. Чиик болгаш аъш-чем үлетпүрү чедишкинниг хөгжүп турар. Аар индустрияның даг рудазы, нефть болгаш энергетика үлетпүрү ышкаш ыңдыг адырлар тыпты берген. Ам безин үлетпүр улус ажыл-агыйының ниити орулгазының деңнелин берип турар. Культура тургузуушкунунуң болгаш улустуң кадык камгалалының талазында улус чедишкиннер бар.

Бодунуң хөгжүлдезинге бүдүн төөгүлүг үе-чаданы—капитализмниң үезин ажа халып эрткен моол улустуң үлегери хосталганы чаалап алган улус кайгамчыктыг түүлдерни кылып болурунуң дугайын тодаргай херечилеп турар деп «Үнэн» солун бижээн.

Моол улус МАРП-тың XIII съездизиниң шиитпирлерин удуртулга болдургаш, социалистиг лагерьниң улустары-биле найыралды соксаал чок быжыглап, марксизм-ленинизмниң тугун бедик тудуп тургаш, социализм тургузуушкунунга чаа-чаа улуг чедишкиннерни чедип алыр.

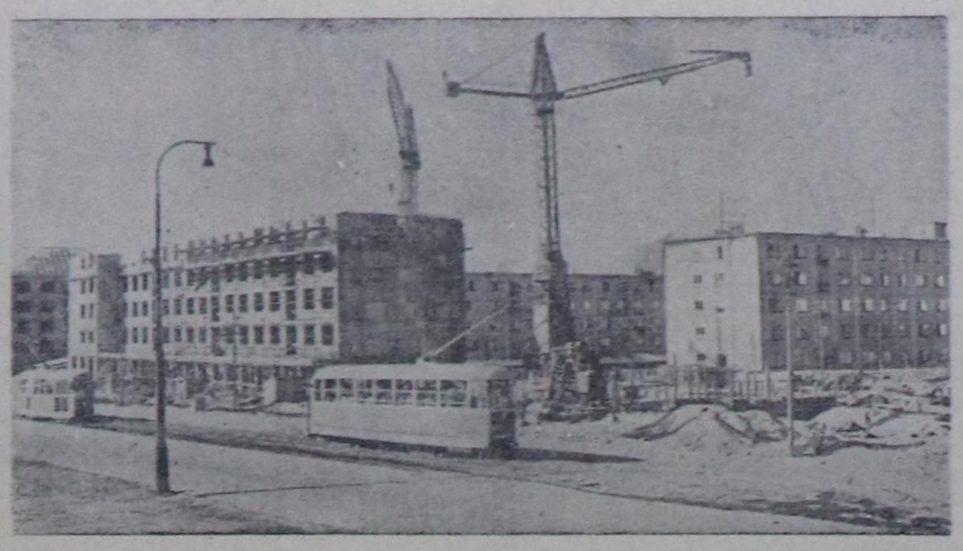

Чурталга тудуунуң улуг программазын Чехословак Республикада боттандырып турар. Бо чылын Праганың чурттакчылары 65 муң квартираларны ап турар. 1959 чылда 70 муң ажыг квартираларны тудары көрдүнген.

Чурукта: Праганың Страшнацк районунуң Прубежка кудумчузунда чурталга корпустарының тудуу.

Фото Б. Крейчинин. Чехословакияның телеграф агентилели.

Георгий Дамяновтуң мөчээни

СОФИЯ. (СЭТА). Болгарияның Коммунистиг партиязының эң-не хоочун болгаш шылгаттынган кижилериниң бирээзи, Георгий Димитровтуң шынчы өөреникчизи болгаш соратниги, Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюрозунуң кежигүнү болгаш Болгарияның Улустуң хуралының Президиумунуң Даргазы эш Георгий Дамянов ноябрь 27-де 12 шак 30 минут турда элекке мөчээн.

Георгий Дамяновту орнукшударын организастаар талазы-биле чазак комиссиязын Болгарияның Улус Республиказының Министрлер Чөвүдели Болгарияның Коммунистиг партиязының ТК-зының Политбюрозунуң кежигүнү, Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы болгаш улустуң камгалал министри армия генералы Иван Михайловка даргалаткаш тургускан.

Империалистер, Африкадан чоруңар!

Азия болгаш Африка чурттарының улустарының эп-сеткил каттыштырыышкынының Чөвүлелиниң доктаамал секретариадының медеглели

КАИР. (СЭТА). Азия болгаш Африка чурттарының улустарының эп-сеткил каттыштырылгазының чөвүлелиниң доктаамал секретариадының африка улустарының конференциязын декабрь 5-те Аккарага чыылдырарын бүрүн деткип турар медеглелин ноябрь 25-те болган парлалга конференциязынга чарлаан.

Бо конференция Азия болгаш Африка улустарының эп-сеткил каттыштырылгазының улуг шимчээшкининиң хөгжүлдезинге чаа үе-чада болуп, ол үе-чада Бандунг конференциязындан эгелээн болгаш Азия болгаш Африка чурттарының эп-сеткил каттыштырылгазының Каир конференциязын чыылдыраганының түңнелинде калбарган деп медегледе чугаалаан турар.

Хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш хол-холдарындан тутчуп алгаш демисешпиишаан, Азия болгаш Африка чурттарының улустары империалистиг күрүнелерге удур демиселге эң-не күчүлүг чепсек оларның чаңгыс эви болгаш эп-сеткил каттыштырылгазы болуп турар дээрзин биле бергеннер деп медегледе айтып турар.

Африка улустарының күчүлүг болгаш тиилетирбес хосталгалыг шимчээшкини-биле дүвүрей берген империалистер ийи диптерниң улустарының аразынга сандаралды болгаш чөрүлдээлерни болдурар дээш ийзы-бүрү хевирниң кажарлаашкыннарын кылып турар. Империалистиг пропаганда болза Совет Эвилели биле улусчу Кыдат кулдандырган улустарның өзулуг өңнүктери болгаш национал хосталгалыг шимчээшкининиң эвилелчилери болуп турар деп чүвени билбейн, коммунизмниң дижир хоозун кыжыыышкынын-биле Африканың улустарын коргударын оралдажып турар. Африка улустарының Аккрага болур конференциязын империалистиг тергиидеп Африка диптиң бүрүн хосталгазы дээш ооң улустарының национал хосталгалыг шимчээшкинин калбартыры болгаш күштелдирери-биле холбаалыг айтырыларны чугаалажын көөр дээрзин медегледе онзалап демдеглээн. Ук конференция «Империалистер, Африкадан чоруңар» деп лозунгунуң адаа-биле эртер.

Декабрьның 1-де, империализмден Африканың хосталгазы дээш демиселдиң үүнде, улустуң хуралдарын болгаш чыскаалдарын организастаарынче база Африканың улустарынга бүрүн хамаарышпас чорукту тыпсырын негээринче африка-азия эп-сеткил каттыштырылгазының бүү национал комитеттерин Азия, Африка чурттарының улустарының эп-сеткил каттыштырылгазының чөвүлелиниң доктаамал секретариазы база дагын кыйгырган. Ол дээрге Африка улустарының ам болур конференциязын деткириниң хөрөөнге боттуг салыышкын болур деп медегледдиң түңнел кезээнде чугаалап турар.

Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинде

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң хуралы ноябрь 26-да болган. Ливанга улур Каттышкан Араб Республиканың «Өжэннинг хемчеглери» дээр чөвеге хамаарыштыр бо чылдың майда Шамун үезиниң Ливан чазаның кирген хомудалын ливан чазактың дилээн өзугаар хүн чурумундан дүжүрерин Айыыл чок чоруктуң Чөвүдели шиитпирлээн. Ливан болуушкуннарның болгаш ол күрүнениң иштики херектеринге америк холгаарлаашкынның үезинде Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң шиитпирин өзугаар КНО-нуң Ливанче кирген бөлүк хайгаарачыларын ооң девискээринден үндүрер дугайында шиитпирни ливан чазактың дилээн өзугаар база хүлээп алган.

Женевада чөвүлел хуралдар

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Хенертен халдаашкынны болдурбас хемчеглериниң дугайында айтырыгның талазы-биле Женева чөвүлел хуралының аалчеглиг хуралы ноябрь 26-да Канаданың төлөөлекчилериниң даргалаашкыны-биле болган. ССРЭ-ниң, Польшаның, АКШ-тың болгаш Канаданың төлөөлекчилери медеглелдер кылган.

* * *

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында үш күрүнелериниң чөвүлел хуралының киржикчилериниң ноябрь 26-дағы аалчеглиг хуралынга атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында дугуржулганың совет төлевилелин, делегейниң контроль органын тургузар дугайында дуруумуу киириштир шенелделерни ара соксадыр дугайында АКШ-тың төлөөлериниң ажылчын документизин болгаш өске-даа дуруум-саавыларны чугаалажып көөру үргүлчүлээн.

Англи шериглерни Аденниң районунда мөөннеп турар

КАИР. (СЭТА). Араб чурттарның айыыл чок чоруунга улуг кыжаныышкынны болдуруп турар атомнуг шериг базазын Англия Аденде туткан деп «Аш-Шааб» солун дыңнаткан. Ол медээлер Лахеджаның султаны Али Абдель Каримден алдынган деп бо солун бижээн.

Ол районда мөөннеен англи шериглериниң саны 20 муң кижи четкен. Куяк-машиналарны, ракеталарлыг улуг бооларны, ракета самолеттарын болгаш өске-даа аар боо-чепсектерни олче эккеп турар. Пеннинин эрининиң чоогунга Кызыл далайже 16 англи шериг корабльдери үргүлчү чөрүп турар деп «Аш-Шааб» солун айтып турар.

Америк шериглерни газтар ажыглап тургаш өөредип турар

БЕРЛИН. (СЭТА). «Нейес дейчланд» солуннуң дыңнатканын өзугаар алырга, Барыын Германияның Кузель хоорайының (Рейнланд-Пфальц чериндe) районунга чоокта чаа химиктиг газ-биле чонну массалыг хораннаар чорук болган. Хоорайның кудумчуларынга медерелин ышкынган хөй-хөй кижилерни тыпкылаан. Кузель районунуң чонун дүвүрээзин хаара туткан турган.

Агаарны дайынчы хораннакчы бүдүмелдер-биле халдамырландырар чорук Кузельдөн каш километр черде турар Баумхольдерниң районунга америк шериглерни газ ажыглап тургаш өөредири-биле холбаалыг өөредилгелерни чоокта чаа эрттиргениден болдунган деп дыңнадыгда онзалап демдеглээн.

Аденауэрниң болгаш де Голльдуң аразында чугаалажыышкыннар

БАД-КРЕЙЦНАХ. (СЭТА). ГФР-ниң канцлери Аденауэр-биле чугаалажыышкыннар кылыр дээш Францияның премьер-министри де Голль Барыын Германияда ноябрь 26-да чедип келген.

Аденауэрниң де Голль-биле чугаалажыышкыннары чажыт эрттер. Ынчалзажок чазактарның баштыңнары шериг болгаш экономика өвилелериниң киржикчилери барыын талакы чурттарның аразында сөөлгү үеде улуг чөрүлдээлерни болдура берген айтырыгларны чугаалажыр бодалдыг деп чүве ол чугаалажыышкыннарга белеткелдин үезинде-ле билдине берген. Ындыг айтырыгларга хамыктың мурнунда «хостуг садыглажыышкынның зоназы» дижир чүвени тургузарының айтырыы хамааржыр. Шеригнин болур айтырыгларны база чугаалажыышкыннарга көөр. Берлинни эжелеп чагыраг чурум дугайында айтырыгны чугаалажып көөрүн база бодап турар.

Областың хөл-шыдыраа маргылдаазы

Ноябрь 25-те облпотребсоюзтуң клубунга областың хөл-шыдыраа ойнакчылар шыдыраа талазы-биле бирги, ийиги болгаш үшкү разрядтар шыдыраа-биле бирги, ийиги болгаш үшкү разрядтар шыдыраачылар киржип турар. Оларның аразында Полчанинов, Беркович (Кызыл), Мартемьян (Чаа-Хөл), Чюдюк (Бай-Тайга) болгаш өске-даа шыырак шыдыраачылар бар. Шуптуг хоорайдан 5, районнардан 9 шыдыраачылар киржип турар. Оларның аразында Полчанинов, Беркович (Кызыл), Мартемьян (Чаа-Хөл), Чюдюк (Бай-Тайга) болгаш өске-даа шыырак шыдыраачылар бар. Шуптуг хоорайның чемпиону Полчанинов 3 санны ап, бирги черде чөрүп турар. Дараалында Шишигин биле Беркович олар ийи-ийи санныг болуп, ийиги черде чөрүп турарлар.

ДЫҢНАДЫГ

Хуузында айтырыг-биле келген хамаатыларны ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Соединиң күүскомунуң кежигүннери хоорай Соединиң бажыңынга мындыг хүннерде, шактарда хүлээп алыр: понедельник, среда, четверг, пятница хүннерде — 17 шактан 19 шакка чедир; субботада 14 шактан 16 шакка чедир.

Ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Соединиң күүскому.

Черниң кылымал үшкү эдеринчизиниң шимчээшкининиң дугайында

Ноябрь 27-ниң өртенгинин 6 шакка чедир кылымал үшкү эдеринчи Черни долгандыр 2694 дээскинигни, а ону ап чедирген ракета—2800 дээскинигни кылган.

Эдеринчиниң Черни бир долганының үези 102,8 минута, а ооң оруунуң эң бедик хемчээли—1575 километрге дең апарган. Ракетаның ужудун чөрүп турар оруу элээн боттуг өскерилгелерни кылган. Амгы үеде Черни ооң бир дээскинериниң үези 91,25 минутага деңнежип турар болгаш эң кудуку хемчээлинче чоокшулавышаан, ооң ужударының дүргени кызырлып үргүлчүлен турар. Ракетаның дээскинип турарының хонукта өскерлиишкини 15 секунда болуп турар болгаш моон соңгаар ол улам көвүдөөр. Эдеринчини ап чедирген ракетаның оруунуң эң бедик хемчээли 1400 километрге эвээжээн, ам ол 480 километр бедикте чөрүп турар.

Шинчилелдерни болгаш теоретиктиг саналгаларны өзугаар алырга, Черниң кылымал үшкү эдеринчизин ап чедирген ракета декабрьның баштайгы хүннеринде атмосфераның дыгылчак каттарынче кирер болгаш ооң соонда өртенип калыр.

Моңу холбаштыр кылымал эдеринчилериң кайы хире үр ужудун чөрүп турарының айтырыын элээн тодаргайы-биле ап көөрү чугула.

Черниң кылымал эдеринчилериниң түрүп турарының хуусаазын кызыгаарлап турар болгаш оларның черже кээп дүжерин болдуруп турар кол түүл болза атмосфераның удуруланыышкыны болуп турар. Амгы үеге чедир салып үндүргүлээн бүгү-ле кылымал эдеринчилерни ужудуп чөрүүр оруктары атмосфераның эң-не дыгылчак эвес каттары-биле эртип чөрүп турган, ында атмосфераның дыгылчаа агаарның чер кырында дыгылчаның дөрт миллиардтың бир кезиниден ашпайн турар, ынчаарга удурланыышкының күжү оруктуң эң куду турар черинде безин бир дөрбелчин метр доора черге ийи граммадан ашпайн турар. Атмосфераның таварыштырып турары ыңдыг биче удурланыышкыны безин эдеринчилериң шимчээшкиннеринге элээн боттуг саалдарны таварыштырып турар.

Атмосфераның удурланыышкынының саалдары-биле эдеринчиниң шимчээшкининиң өнергиязының чамдыызы үргүлчү ышкындырып турар, ооң хараазында эдеринчиниң оруу үүктел чок кызырлып турар болгаш Черниң кырынче чоокшулап бадып турар, а ооң дээскинериниң үези база кызырлып турар.

Эдеринчиге таваржып турар удурланыышкыннарның түңнелинде ооң оруунуң эң улуг бедии (апогеязы) ооң эң адакы бедиинден (перигеязынан) оранчок дүрген кызырлып турар, моон ужурунда эдеринчиниң оруу чоорту черже чоокшулап турар. Ынчаарга перигеяның бединиң кудулааныының хирези-биле атмосфераның удурланыышкынының улгадып турары билдингир, ынчангаш эдеринчиниң Черни бир дээскинериниң үезиниң кызырлыры болгаш ооң оруунуң кудулап бадары улам улуубиле шапкынналып турар, ооң соонда эдеринчи атмосфераның дыгылчак каттарынче кирип тер болгаш ооң өртени бээр. Ол үеге чедир эдеринчиниң дээскинериниң үезі эң-не биче утказынга чеде бээр, чүл дээрге ол 87,75 хире минутага дең апаар.

Моортан алгаш көөрге, Черниң кылымал эдеринчилериниң туруп турарының үези ийи кол чылдаанларга хамаржып турар-дыр: атмосфераның таварыштырып турары удурланыышкының хемчээли болгаш дээскинииишкининиң үезиниң баштайгы байдалы. Оруккa удурланыышкын эвээш болган тулум-на база дээскинииишкиннің үезиниң баштайгы байдалының үези улуг болган тулум-на эдеринчиниң туруп турарының үези улам үр болур.

Бодунуң эвлчээнде Черниң кылымал эдеринчизиниң шимчээшкининге атмосфераның удурланыышкыны эдеринчиниң оруунуң перигеязының бедиинден болгаш ооң аэродинамиктиг база баллистиктиг шынарларындан хамаржыр, ынчаарга маңаа эдеринчиниң деңзизин бирги чергениң рольлуг болур.

Перигеяның бединиң болгаш деңзизиниң өскерлиишкининден эдеринчиниң туруп турары кончуг улуг хемчээлдин-биле өскерлип болур.

Чижээлөөргe, Черниң кылымал эдеринчизиниң перигеязының (эң адакы) бедии 1000 километр хире болур болза, ол эдеринчи херек кырында кызыгаар чок үеде ужудуп туруп болур.

Перигеяның бедии 500 метр турда ооң деңзизиниң аар-чингинге хамаарыштыр ооң туруп турарының хуусаазы ийиде чеди чыл чедир үргүлчүлелдиг болур, ынчаарга перигеяның бедии 150—160 километр турда эдеринчи Черни долгандыр түүле бир хире дээскинигни кылып болур.

Үстүнде айыткылаан чылдагааннар болза Черниң бирги, ийиги болгаш үшкү кылымал совет эдеринчилериниң дээскинииишкиннериниң үезиниң кызырлыышкынының база оларның туруп турарының үезиниң ямы бүрү шынарлыг болгулааны тодарадып турар. Чижээлөөргe, бирги совет эдеринчи болгаш ону ап чедирген ракета боттарының оруктарынче үнерде оларның перигеяларының бедии деп турган болгаш дээскинериниң үези база дөмей, түл дээрге 96,2 минута турган. Ынчалза-даа эдеринчиниң болгаш ону ап чедирген ракетаның деңзилери ангы-ангы болган ужурунда оларның Черни бир дээскинериниң хонук санында кызырлыышкыны дөмей эвес болгулаан. Чүл дээрге, оларның дээскинииишкининиң хонукта кызырлыышкыны: эдеринчинин—1,6 секунда, а ракетаныы—2,7 секунда болган. Моон ужурунда бирги эдеринчи 94 хонукта, а ону ап чедирген ракета—60 хонукта ужудуп чөрүп турган.

Ийиги совет эдеринчини ону ап чедирген ракетазы-биле чаңгыс бүдүн чүүл кылдыр күүсеткен турган болгаш ооң баллистиктиг база аэродинамиктиг түүлдери болза бирги эдеринчини ап чедирген ракета-биле черле дөмей болуп турган, перигеязының бедии база барык ол-ла хире турган, ынчаарга Черни долгандыр 163 хонуктуң дургузунда ол дээскинген. Ийиги эдеринчиниң туруп турганының үргүлчүлелиниң хөй болганы ооң дээскинииишкининиң эге үезиниң улуг хемчээлдиг болганы-биле тайылбырлаттынып турар. Ийиги эдеринчиниң Черни бир дээскинериниң үези 103,7 минута болган, тодаргайларга бирги эдеринчиниң ракетазынынында 7 чартык минута хөй болган.

Ынчангаш, дээскинииишкининиң эге үезиниң хонукта кызырлыышкыны херек кырында бир дөмей болуп турда, бирги эдеринчиниң ракетазынга бодаарга, ийиги эдеринчи дээскинииишкининиң доостур үезинге сөөлүредир келир ужурлуг турган. Черниң үшкү кылымал совет эдеринчизин оруунче салып үндүрерде ооң перигеязының эге бедии мурнундагы ийи эдеринчилериң перигеязының бедии-биле барык-ла дөмей турган, ынчаза-даа ооң дээскинериниң баштайгы үези 105,95 минутага дең болган. Чаңгыс бо барымдаа безин үшкү эдеринчиниң болгаш ону ап чедирген ракетаның туруп турарының хуусаазының улам үр болуп турары ооң мурнундагы эдеринчилериниңден үр хуусаалыг болганын тодарадып турар.

* * *

Ноябрьның 29 та эдеринчини эртен хүн үнериниң мурнунда мурнуу широтаның 33-тен 59 градус чедир черге болгаш кежээ хүн ашканының соонда сөңгү широтаның 49-тан 89 градус чедир черге хайгаарап көрүп болур. Ону ап чедирген ракетаны эртен хүн үнериниң мурнунда экватордан мурнуу широтаның 58 градус чедир черге болгаш кежээ хүн ашканының соонда экватордан сөңгү широтаның 43 градус чедир черге хайгаарап көрүп болур.

(СЭТА).

Скарлатина — айыылдыг, халдаавырлыг аарыг,

Аарыг урулгарның ойнаан түүлдерин болгаш хевин дамчыштыр, ол ышкаш чугаалажылга үезинде чөдүлден, база аарыг кижилер-биле харылзашкан кижилерни дамчып халдаар.

Скарлатинадан аараан кижиниң бажыңынга барган кижи болза, ооң халдавырын бодунуң бажыңынче аппарып, кадык урулгарынга чыпшырып болур.

Урулгуң мага-бодунга шивишкилер үнүп, боостаазы аарый берзе, бажыңнарже эмчиин дораан-на чаланар.

Скарлатина ангина хевирлиг, шивишки үимейн аная эртип бээ болур.

Медицина ажылдакчылары диагнозун скарлатина деп илередип тургускан болза, уругну доп-дораан эмнелгеже чедиринер.

Аарыг уругну орунга шимчетпейн чытырар, аъш-чемин таарыштырар болгаш чөп эмнээри чугула негеттинер.

Скарлатина бүүректорниң болгаш кулактарының хуулуп аарааны хевирлиг үргүлчү каданнап турар.

Уругну эмнелгеже чорудулканыкар соонда, уругуун хевин болгаш бажыңның иштин дезинфекцилээрин (эм холуктуг эзилдиргилер-биле арыглаарын) негеттер.

Скарлатинадан аарыг эрттирген урулгар 40 хонуктуң иштинде бодун долгандыр турар урулгарга халдавырны тарадып болур.

ИЕЛЕР! Аарыг урулгарны кадык урулгарже, кадык урулгарны аарыг урулгарже чоокшуладып харылзаштырбаңар!

Урулгар ажаар черлериниң эргелекчилери, школаларының директорлары болгаш башкылар, урулгарның кичээлге келбейн барганын тодаргайы-биле илередиңер, кичээл үскен урулгарны школаже болгаш урулгар ажаар черлерже эмчиниң шынылгазы чокка кирбеңер.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын Бажыңы.

Редакторнуң оралакчызы Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

Кызыл хоорайның Красноармейская кудумчузунда 177 дугаарлыг бажында чурттап турар Елена Ильинична Дербасова Кызыл хоорайның Заозерная кудумчузунда 148 дугаарлыг бажында чурттап турар Федор Алексеевич Дербасовтан чарлыр дугайында херекти кедүрүп турар. Ук херекти Кызыл хоорайның бирги участогунуң улус судунга көөр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизинин 3 — 88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизинин 4 — 98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый килдистериниң 3 — 68, чагаа килдизинин база бухгалтериянның 3 — 65.

ТС—01137. Культура өргелелиниң типографиязы.